

GÜVENLİK VE CİNSİYET: ULUSLARARASI İLİŞKİLER DİSİPLİNİNDE FEMİNİST GÜVENLİK YAKLAŞIMLARI*

SECURITY AND GENDER: FEMINIST SECURITY APPROACHES IN INTERNATIONAL RELATIONS DISCIPLINE

Dr. Öğr. Üyesi Adem Ali İREN¹

Rüstem Bilal TAŞGETİREN²

ÖZ

Tarih boyunca bilgi ve bilinebilirlik üzerine pek çok tartışma yaşanmıştır. Özellikle sosyal bilimlerde nesnel bilginin sağlanıp sağlanamayacağı halen tartışma konusudur. Bu tartışmanın taraflarından biri olan Feminizme göre araştırmacının geçmişi, kimliği ve cinsiyeti yaşanan olayların yorumlanmasında ve kavramsal düşüncelerin şekillenmesinde, dolayısıyla bilginin üretilmesinde etki sahibidir. Kadınların 20. yüzyılın ortalarına kadar yükseköğretimde erkekler kadar yer alamamış olmaları, yalnızca erkekler tarafından üretilen ve eril bir dünya görüşünü yansıtan söylemlerin sosyal bilimlere egemen olmasına neden olmuştur. Uluslararası İlişkiler disiplini ve Güvenlik Çalışmaları söz konusu olduğunda karar alıcı ve uygulayıcıların ezici bir çoğunlukla erkekler olması, söz konusu alanlara yönelik dişil dünya görüşünün eksikliğini de beraberinde getirmiştir. Soğuk Savaş'ın, geleneksel yaklaşımların öngörüsü dışında bitmiş olması disipline egemen bu yaklaşımların sorgulanmasını da beraberinde getirmiş ve Feminizm bu sayede hem Uluslararası İlişkiler disiplininde hem de Güvenlik Çalışmalarında kendine yer bulabilmiştir. Sahip olduğu dişil bakışla disiplinin ana konularını ele alan Feminizm, disipline yönelik eşsiz bir yaklaşım ortaya çıkartmıştır. Güvenlik söz konusu olduğunda güvenliğin öznesine genelde insanları özeldeyse kadınları koymas ve bu öznelere yönelik tehditler üzerine çalışması güvenliğe bakışımızı genişletmiştir.

Anahtar Kelimeler: Feminizm, Cinsiyet, Uluslararası İlişkiler, Güvenlik

JEL Sınıflandırma Kodları: B54, F52, F59.

ABSTRACT

Throughout history, there have been many debates about knowledge and knowability. Especially in social sciences, whether or not objective information can be provided is still a matter of debate. According to feminism, which is one of the parties to this discussion, the background, identity, and gender of the researcher have an effect on the interpretation of the events and the shaping of the conceptual thoughts and thus the production of knowledge. The fact that women could not take place in higher education as much as men until the middle of the 20th century, has caused the social sciences to be dominated by the discourses produced only by men and a masculine world view. When it comes to international relations and security studies; men, being the overwhelming majority of decision makers and practitioners, has led to the lack of a feminine worldview in these areas. The end of the Cold War, beyond the foresight of traditional approaches, brought about the questioning of these approaches that have been dominating the discipline, and thus Feminism has found a place in both international relations discipline and security studies. Feminism, which deals with the main issues of the discipline with its feminine perspective, has come up with unique approaches to the discipline. When it comes to security, putting people, and women particularly, as the subject of security and working on threats to these subjects, has broadened our view of security.

Keywords: Feminism, Gender, International Relations, Security

JEL Classification Codes: B54, F52, F59.

* Bu çalışma Ademi Ali İREN danışmanlığında Rüstem Bilal TAŞGETİREN tarafından hazırlanan ve 24.12.2020 tarihinde savunulan "Uluslararası İlişkilerde Feminizm ve Feminist Güvenlik Yaklaşımları" başlıklı yüksek lisans tezinden yararlanılarak hazırlanılmıştır.

¹ Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, ademiren@sdu.edu.tr

² Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi, rustemtasgetiren@gmail.com

EXTENDED SUMMARY

Purpose and Scope:

It has been more than 40 years since feminism became involved in the fields of International Relations and Security Studies. However, when it comes to feminist security approaches, both the marginal nature of feminist approaches and the lack of interest of researchers to this approach have caused deficiencies in the literature. This study aims to provide the information on feminist security approaches and to fill the gap in the literature. For this purpose, firstly, the transformations of International Relations as a discipline were mentioned and how feminist approaches entered this field was examined. The aim here is for the reader to understand how and under what conditions feminist approaches entered the discipline. In the following section, in order to understand Security Studies more clearly, first of all, the definitions of security that have been tried to be made by many researchers working in this field are given, and then unique ways of thinking that feminist approaches add to the field of security are presented to the reader.

Design/methodology/approach:

Literature review was conducted for the study.

Findings:

Security occupies a central position when it comes to the discipline of International Relations. However, the concept of security, which is central to the discipline, has not been able to be explained systematically. Researchers trying to explain the concept of security in a systematic way emphasized that certain questions should be answered in order to determine what is meant by security. The most important of these questions are “What is the subject of security?” and “What are the threats to the safety of the subject?” A meaningful security study cannot be done without answering these two questions. The discipline of International Relations has been a branch of science that examines the behavior of states since its establishment. Therefore, when it comes to the question of “what is the subject of security?”, it is normal to give a state-centered answer to the question. The approaches in which the subjects of security are taken as states are called traditional security approaches. For traditional security approaches that define the subject of security as states, the biggest and therefore the most important threat to the security of any state will be other states. This approach dominated the field of Security Studies during the Cold War, when the world was divided into two poles. However, with the weakening of the Eastern Bloc in the 1980s, and the Western Bloc in general, and the United States in particular, unrivaled in the global system, Security Studies began to change. The fact that there is no serious threat to the subject of security has caused researchers working in the field of security to search for new subjects and threats, while allowing some currents of thought outside of traditional studies to enter this field. Feminist approaches constitute one of these currents of thought. Feminist approaches have given answers to the questions asked to define security quite different from traditional approaches and therefore have expanded the traditional threat definitions used in the discipline. Feminist approaches put individuals and women in particular as the subjects of security, and have touched upon issues just like critical security approaches such as epidemics, environmental problems, and terrorism. What makes feminist approaches unique is the inclusion of security threats that are not obvious at first glance. To do this feminist approaches uses what is called gender analysis. In this direction, feminist approaches tries to decode security issues such as systemic violence that women face just because they are women, the belief that women are values that need to be protected which also makes them first targets of an attack, and the myth of security state which at times becomes the main threat to the women.

Conclusion and Discussion:

Although science claims to express objective realities, when it comes to social sciences, the findings do not emerge independently of the person who finds it. Researcher’s experiences and worldviews are directly reflected in the data they reveal in the field of social sciences. If a researcher has a confrontational nature, they will tend to see the whole world as such. The historical exclusion of women from education and the system has caused women's experiences not to be transferred to social sciences. The inclusion of feminism, which started as a women's liberation movement, into social sciences by placing it in a theoretical framework by women, who had a better education opportunity thanks to its predecessors, has been a great step towards eliminating this deficiency. The discipline of International Relations has been a male-dominated field for both researchers and practitioners. When it comes to Security Studies, male dominance becomes indisputable. This situation has led to the fact that the experiences of women, who make up half of humanity, both as individuals and as a class, are not included in these areas. In a study field where such a deficiency exists, its not possible to talk about objective reality. For this reason, the work of women in the discipline of International Relations in general and in the field of security in particular is mandatory information for people working in these fields.

1. GİRİŞ

Uluslararası İlişkiler disiplini devletler arasında gerçekleşen her türlü etkileşimin incelendiği ve devletlerin davranış biçimlerini tahmin etmeye çalışan bir araştırma alanı olarak gelişmiş bir bilim dalıdır. Feminizm ise adından da anlaşılacağı üzere kadınlarla ilgili bir akımdır. Feminizm sözlük anlamıyla “kadıncılık” anlamına gelmektedir ve toplumda kadının haklarını çoğaltma, erkeğinkiler düzeyine çıkarma, eşitlik sağlama amacını güden düşünce akımını tanımlamaktadır (Türk Dil Kurumu [TDK] Sözlüğü, 2021). Hal böyle olunca ilk bakışta Uluslararası İlişkiler disiplini ve feminizm arasında bir bağlantı kurulamaması normaldir. Feminizm düşüncesi 17. yüzyılda Aydınlanmayla birlikte gelişmeye başlamıştır. Bu dönemde doğal haklar söyleminin ortaya çıkması ve insan aklının kutsanması, toplumsal hayattan dışlanan ve hor görülen kadınların da doğal haklara ve tıpkı erkekler gibi akla sahip olduklarını kanıtlama uğraşına girmelerini sağlamıştır. Kadınlar o döneme kadar kendilerinde olmayan mülkiyet hakkı ve eğitim hakkı gibi haklara kavuşmak için düşünsel ve fiili mücadeleler vermiştir. Özellikle 19. yüzyıl sonu, 20. yüzyılın başında söz konusu bu mücadeleler hız kazanmış ve giderek daha geniş kadın kitleleri tarafından benimsenmiştir. 1960'lara geldiğindeyse öncüllerinin çabaları sonucu daha iyi eğitim alabilmiş olan bazı kadınlar o zamana kadar daha çok toplumsal bir hareket olarak gelişmiş feminizmi teorik bir çerçeveye oturtmuşlardır. İkinci dalga³ olarak adlandırılan bu feministler, tarihsel süreç içerisinde kadınların toplumsal ve bilimsel hayattan dışlanmalarının bir sonucu olarak “bilimin” yalnızca erkek deneyimlerini yansıttığını, eksik ve taraflı olduğunu iddia etmişlerdir. Söz konusu bu taraflılık en çok sosyal bilimlerde kendini göstermiştir. Kullanılan dil, varsayımlar ve özneler daima erkeklerin bakış açısıyla oluşturulmuştur. Ancak bu duruma rağmen üretilen bu yanlış bilgiler yine erkeklerce evrensel doğrular olarak kabul edilmiştir. Feminizm sosyal bilimlerde yer alan bu yaklaşımları “toplumsal cinsiyet”⁴ analizi uygulayarak yapı söküme uğratmakta ve kadın deneyimlerinin de sosyal bilimlere dâhil edilmesi için uğraşmaktadır.

Uluslararası İlişkiler disiplininin kendi tarihsel gelişimi açısından bakıldığında güvenlik, yüksek politika alanının bir konusu olarak görülmüştür. Kadınların katılımına en büyük direnç de bu alanda gerçekleşmiştir. Bu durumun en temel nedeni ise güvenlik alanının doğal çalışanlarının askerler olarak görülmesi ve bu alana var oluşu gereği eril bir değer atfedilmesi olmuştur. Uluslararası İlişkiler disiplinin geneline hâkim eril yapının ağırlığını en çok hissettirdiği alan Güvenlik Çalışmaları olmuştur. Bu çalışmada öncelikle feminist yaklaşımların⁵ Uluslararası İlişkiler disiplinine giriş sürecine değinilecektir. Bunun için güçlü bir eril anlayışın egemen olduğu disipline kadınların da dâhil olabilmesini sağlayan süreç ve disiplinin yaşadığı dönüşümler ortaya konulacaktır. Çalışmanın ilerleyen bölümünde ise güvenlikle ilgili tanımlamalara yer verilecek ve Soğuk Savaş'ın sonuna kadar geçen sürede disipline egemen olan güvenlik yaklaşımlarına değinilecektir. En son olarak da feminist yaklaşımların güvenlik alanında ortaya koydukları eleştiriler ve yeni bakış açılarına değinilecektir. Bu bölümde yer alan “Güvenliğin Cinsiyeti” ve “Güvenlik ve Devlet” başlıkları, feminist yaklaşımların, geleneksel güvenlik yaklaşımlarına yönelttikleri eleştirileri içermektedir. “Savaş, Barış ve Kadınların Güvenliği” ve “Şiddet” başlıklarıysa feminist yaklaşımların güvenlik alanına sundukları yenilikleri içermektedir.

³ Feminizm, tarihsel gelişimi açısından üç dönemde incelenmektedir. Bunlar; birinci dalga, ikinci dalga ve üçüncü dalga feminist hareketlerdir. Birinci dalga feminizm 17. yüzyılla birlikte artan liberalizm akımının kadınlar tarafından da benimsenmesiyle başlamıştır ve kadınların var olan erkek egemen sistemde, eğitim, miras, boşanma ve oy verme gibi haklar talep etmesini kapsayan süreçtir. İkinci dalga feminizm öncüllerinin uğraşları sonucunda daha iyi eğitim olanaklarına kavuşan kadınların özellikle sosyal bilimlerde çalışmalar yapmaya başladıkları bir dönem olarak var olmuştur. Birinci ve ikinci dalgayı birbirinden ayıran en önemli özellik, birinci dalgada yer alan kadınlar var olan sistemde hak talep etmekteyken, ikinci dalga feministler var olan sistemin kendisinin ortadan kaldırılması gerektiğini savunmuşlardır. (Feminizmin teorik bir düşünce olarak ortaya çıkışının detaylı bir anlatımı için bkz. Bryson, V., Feminist Politika Teorisi, (çev. Aylin Gülaşık), Ankara, Phoenix Yayınevi, 2019)

⁴ Feminist teorinin, özellikle Uluslararası İlişkiler alanında analiz aracı olarak merkeze koyduğu kavram toplumsal cinsiyet kavramıdır. 20. yüzyılın ortalarına kadar cinsiyet (sex) ve toplumsal cinsiyet (gender) eş anlamlı bir biçimde kullanılmıştır: insanlar biyolojik olarak erkek (ve bu nedenle eril) ya da biyolojik olarak kadın (ve bu nedenle dişil) olarak var olmuşlar, ev kuralları, ekonomik katılım ve sosyal dinamikler insanların cinsiyetine ve yine bu cinsiyete göre biçimlenen toplumsal cinsiyetine göre şekil almıştır. Feminist teorisyenlerse ilk bakışta görünenin tersine, kişinin biyolojik cinsiyetiyle genel anlamda eril ya da dişil davranış kalıpları sergilemesi arasında bir tekdüzellik olmadığını iddia etmişlerdir. Toplumsal cinsiyet kavramını, “Sex, Gender and Society” (Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet ve Toplum) adlı eseriyle ilk defa sosyolojiye sokan Ann Oakley'e (1972) göre, “cinsiyet” biyolojik erkek/kadın ayrımını anlatırken, “toplumsal cinsiyet” (gender) erillik (masculinity) ile dişilik (femininity) arasındaki buna paralel ve toplumsal bakımdan eşitsiz bölünmeye gönderme yapmaktadır”.

⁵ Feminizm kendi tarihsel gelişimi içerisinde Liberal Feminizm, Marksist Feminizm, Radikal Feminizm gibi pek çok alt dala ayrılmıştır. Uluslararası İlişkiler disiplini söz konusu olduğunda adı geçen bu alt dalları temsil eden pek çok düşünürün çalışması mevcuttur. Kendi içinde farklılaşan bu düşünce akımlarının herhangi birinin dışarıda bırakılmaması için çalışma boyunca Feminizm yerine “feminist yaklaşımlar” ifadesi kullanılacaktır.

2. FEMİNİST YAKLAŞIMLARIN ULUSLARARASI İLİŞKİLER DİSİPLİNİNE GİRİŞ SÜRECİ

İkinci dalga feminizmin Ataerki⁶ söylemini sistemsel bir analiz unsuru olarak kullanan feministler toplumda yer alan iktidar ilişkilerini çözümlenmek amacıyla tarih, iktisat, dil bilimi ve siyaset bilimi gibi sosyal bilimlerin içinde yer alan pek çok alanda çalışmalar yapmaya başlamıştır. Feminist çözümlenmenin sosyal bilimlerde yer alan pek çok alandan beslenen Uluslararası İlişkilere yönelik çalışmalara başlaması da bu sürecin doğal bir sonucu olmuştur. Ancak 1960’larda başlayan feminist girişimlerin Uluslararası İlişkilere yönelik çözümlenmeler yapması diğer alanlara göre daha geç gerçekleşmiştir. Tickner’a (1999, s. 45-46) göre bu durumun başlıca üç nedeni bulunmaktadır:

İlk olarak, kabilelerin, devletlerin ve daha sonra ulus-devletlerin karşılıklı ilişkileri, tarihsel süreç içerisinde diplomasi, savaş ve ticaretle gerçekleşmiştir. Kadınların tüm egemen yapılardan dışlandığı tarihsel süreçte tüm diplomatlar ve askerler erkeklerden oluşmuş, bu nedenle de ilişkiyi gerçekleştiren kişiler her zaman erkekler olmuşlardır. Krallıklar arası yapılan evliliklerin de ittifak oluşturma ve çeyiz sayesinde devlete artı gelir getirme gibi özellikleri olmuş olsa da bu eylemde bizzat yer alan kadın, olaylar üzerine söz sahibi olamamış ve yaşadığı deneyim toplumsal bilinçten tamamen dışlanmıştır. Kadınlar vahşi bir alan olan uluslararası sistemin değil, güvenliklerinin sağlanabileceği yerel alanın bir öznesi olarak görülmüştür.

İkinci olarak ileride de görüleceği üzere, daha bilimsel bir analiz üretme isteği doğrultusunda Uluslararası İlişkiler disipliniinde yaşanan tartışmalar sonucu, analiz düzeyi insandan uzaklaştırılarak uluslararası yapıya kaydırılmıştır. Uluslararası İlişkiler yaklaşımları, insanlar ve insan deneyimleri disiplinden tamamen dışlanarak ölçülebilir ve belirli kuralların işlediği söylenen bir sistem analizi üzerinden ilerler hale gelmiştir. Bireyler, bireysel deneyimler ve bireyler arası kurulmuş iktidar ilişkilerini inceleyen feminizmin bu alanla ilgili söylemleri daraltıcı ve indirgemeci olarak adlandırılmış ve kabul görmemiştir (Slyvester, 2004, s. 4).

Üçüncü olarak, Uluslararası İlişkiler dar bir çerçeveye, karşılıklı ilişkiyi gerçekleştiren devletlere odaklanmış ve temel aktör olarak devletleri kabul etmiştir. Kadınların ve feminist hareketin devletle olan ilişkileri marjinal kaldığı için feminist analizler devlet temelli aktörlerin bulunduğu yaklaşımla uyuşamamıştır.

1980’lerle birlikte kadınların akademi ve bürokraside kendilerine daha fazla yer bulabilmeleri ve bu yıllarda etkinliğini artıran üçüncü dalga feminizmin postmodern söylemleri Uluslararası İlişkiler ile Feminizmin arasındaki mesafenin aşılmasını sağlamıştır. Feminizmin Uluslararası İlişkilere dâhil olması sürecinde, kadınların konumlarının ve feminizmin düşünsel değişiminin etkisi olduğu gibi Uluslararası İlişkiler disiplininin kendi içerisinde yaşadığı tartışmalar da etkili olmuştur. İlerleyen kısımda Uluslararası İlişkiler disiplininin bir bilim olarak ortaya çıkışı ve bu bilim içerisinde yaşanan tartışmalara kısaca değinilecek ve feminizmin Uluslararası İlişkilerde yer alma süreci ele alınacaktır.

2.1. Uluslararası İlişkiler Disiplinin Yaşadığı Dönüşümler

Uluslararası ilişkiler 17. yüzyılla birlikte ortaya çıkan egemen ulus devletlerin birbiri arasında gerçekleştirdikleri her türlü etkileşimi belirtmek için kullanılmaya başlanmış bir kavramdır (Arı, 2010, s. 12-13). Tarihçilerin, uluslararası hukukçuların ve siyaset felsefecilerinin asırlar boyunca bu ilişkilerden söz etmiş olmalarına rağmen, Uluslararası İlişkilerin ayrı bir disiplin olarak resmen tanınmasının, Birinci Dünya Savaşı sonrasında Woodrow Wilson Uluslararası Politika Kürsüsü’nün kurulmasıyla gerçekleştiği kabul edilmektedir (Burchill ve Linklater, 2017, s. 18).

Uluslararası İlişkiler biliminin kurulmasının ve yaygınlaşmasının temel nedeni Birinci Dünya Savaşı’nın getirdiği yıkım ve korkunun tekrar yaşanmasının nasıl önlenebileceği merakıdır. Disiplinin kuruluşuyla birlikte, ele aldığı en temel mesele böylesine uzun ve yıkıcı bir savaşın nasıl ve niçin başladığı sorusu olmuştur (Burchill ve Linklater, 2017, s. 19). Herkesin savaş ve yıkımdan bıktığı böyle bir ortamda, 19. yüzyılda ortaya çıkan ilerleme ve insan aklına olan sonsuz inanca dayanan Aydınlanma ve liberal düşünceler disiplinde egemen yaklaşımlar halini almıştır (Eralp, 2019, s. 62). Daha sonra “idealist” veya “ütopyacı” olarak adlandırılan bu görüş insanlığın ortak çıkarlar

⁶ Ataerki sözlük anlamıyla “Baba otoritesi” anlamına gelmektedir ve ailedeki en yaşlı erkeğin ailede bulunan kadınlar ve diğer genç erkekler üzerindeki mutlak otoritesini tanımlamak için kullanılmaktadır (Gordon, 1999: 47). İlk kez Kate Millett (Millett, 2000) tarafından sosyolojik bir çözümlenme amacıyla kullanılmış bir kavramdır. Politikayı ve politik alanın konusunu bir kesimin diğerini kontrol ettiği güç temelli ilişkiler olarak alan Millett, aile içerisinde kadına yönelik var olan erkek baskısının politik bir baskı olarak toplumsal bir yapı oluşturduğunu iddia etmiştir (Millett, 2000: 23-24). Erkek sınıfının kadın sınıfını baskı altına aldığı bu düzene ataerki sistem adı verilmiştir.

doğrultusunda akılcı davranışlar gerçekleştireceğini savunmuştur. Devletlerin sınırsız yetkili ve açgözlü kişiler tarafından yönetilmelerinin ve uluslararası sistemde çatışmaların engellenmesini sağlayacak açık diplomasi kurumlarının eksikliklerinin savaşa neden olduğunu iddia eden İdealizm, savaşların engellenmesinin en önemli şartının demokrasinin yaygınlaşması ve uluslararası kurumların kurulması olacağını savunmuştur. Bu görüşler doğrultusunda Milletler Cemiyeti kurulmuş ve bu kurumla birlikte kolektif güvenliğe dayalı bir ilerleme sağlanacağı umulmuştur (Eralp, 2019, s. 63). Dönemin çalışmaları açıklayıcı olmaktan ziyade “normatif-misyoncu” bir tavır takınmış, metodoloji fazla umursanmamış ve çalışmalar barışın tüm dünyada egemen olması amacıyla yapılmıştır. Bu nedenle disiplinin inceleme odağı uluslararası hukuk ve tarihle sınırlı kalmıştır.

1929 Küresel Ekonomik Krizi, Almanya ve Japonya'nın siyasi ve askeri olarak güçlenmelerinin bir sonucu olarak uluslararası sistemi tehdit etmeleri ve Milletler Cemiyeti'nin karşılaşılan sorunlara yeterli çözümleri sunamıyor oluşu, kurulmaya çalışılan uluslararası sistemin ve disiplin içindeki hâkim görüşün sorgulanmasına neden olmuştur. Bu sorgulama sonucu yaşanan birinci büyük tartışma kendilerini Realist olarak adlandıran kişiler ile yine bu kişiler tarafından İdealizm olarak adlandırılan görüş arasında gerçekleşmiştir.

Edward H. Carr ve Hans J. Morgenthau gibi düşünürlerce temsil edilen Realizm, Machiavelli ve Hobbes'tan gelen düşünceleri temel almıştır (Donnelly, 2017, s. 54). Hobbes ve Machiavelli'ye göre insan, doğası gereği bencil ve bu bencilliğin doğal bir sonucu olarak kötüdür. Politika yapımcıların, insanın doğasından kaynaklanan bu kötülüğün her zaman dışı vuracakmış gibi davranması, kuralları buna göre koyması ve önlemlerini buna göre alması gerekmektedir. Realist düşünürler de analiz odağını insanın doğası üzerine yapmış ve insan doğasının uluslararası ilişkilerdeki sınırlayıcı etkisine vurgu yapmışlardır.

Krizlere yanıt vermekte zorlanan İdealizmin uluslararası hukuk, ortak istem ve iş birliği söylemlerinin yerini yavaş yavaş Realizmin bencil ulus-devlet, çıkar ilişkileri ve güç eksenli söylemleri almaya başlamıştır. Uluslararası hukukun geliştirilmesine ve Milletler Cemiyeti'nin varlığına rağmen ilkinden de yıkıcı bir savaşın çıkması, disiplinde mevcut olan İdealizm anlayışının tamamen gözden düşmesine neden olmuştur. Disipline 1950'ler ve 1960'larda kimliğini veren yaklaşım Realizm olmuştur (Burchill ve Linklater, 2017, s. 22).

İkinci tartışma, sosyal bilimlerin bilimsellik iddiasında bulunabilmeleri için tıpkı doğa bilimlerinde olduğu gibi öngörülebilirlik ve test edilebilirlik özelliklerinin sağlanması gerektiğini ve doğa bilimleriyle aynı yol, yöntem ve ilkeleriyle hareket etmeleri gerektiğini savunan Davranışsalcılarla, Geleneksel yaklaşımlar olarak adlandırılan İdealizm ve Realizm arasında yaşanmıştır. Bu tartışma Uluslararası İlişkilere ilk olarak disiplinin özerkliğinin sorgulanması şeklinde yansımış, daha sonra tartışmalar metodoloji üzerinde yoğunlaşınca ikinci büyük tartışmanın omurgası ortaya çıkmaya başlamıştır (Özlük, 2009, s. 202).

Geleneksel yaklaşımlar olarak adlandırılan İdealizm ve Realizme göre, “bilgi” ancak olaylara ilk elden katılan kişilerin gözlemleri ve pratik tecrübeleri veya ikinci elden, sadece diplomasi, tarih çalışmaları, devlet adamlarının anıları, uluslararası hukuk antlaşmaları ve felsefi eserler gibi yazılı kaynaklardan özümseme yoluyla ulaşılabilecek bir şey olagelmıştır (Aydın, 1996, s. 77). Yönteme ilişkin sorunlar disiplinin ortaya çıkışı ve gelişmesinde önemli etkileri olan İdealizm-Realizm tartışmasında yer almışsa da bilgi üretim biçimi diğer sosyal bilimlerde olduğu varsayılan bilimsellik ölçütleriyle karşılaştırılması yapılmamıştır. Hatta genel yasalar peşindeki diğer sosyal bilimlerden ayrılan idealist ve realist yaklaşımlar, kurumsal etkinliklerin amacının akılcı karar alıcıların işine yarayabilecek prosedür ve tekniklerin geliştirilme uğraşısı olması konusunda görüş birliği içinde olmuşlardır (Tanrısever, 2019, s. 90).

Davranışsalcılık ise ilk olarak Psikoloji alanında Burrhus F. Skinner tarafından ortaya atılmış bir yaklaşımdır. Bu yaklaşıma göre psikolojinin bilimsel statüsünün geliştirilebilmesi için insan eylemlerinin içe bakış ve yorumlama yoluyla anlamlandırılması değil insan davranışlarının gözlemlenebilir durumları ve çevre incelemeleri araştırma konusu olmalıdır (Tanrısever, 2019, s. 94). Davranışsalcılığın sosyal bilimlere uygulanmasıysa bireylerin toplum içindeki eylemleriyle ilgili anlayışın ele alınmasında nicel veriler ve pozitivist bir bilim anlayışının gerekliliği biçimde gerçekleşmiştir. Davranışsalcıların en önemli amacı, normatif ya da yargılara dayanan tahminler yapmak yerine, davranışların gözlemlenerek değişkenler arasında hipotezler kurulması, verilerin toplanması ile kurulan hipotezlerin gözlemlenebilir olgulardan toplanan veriler kullanılarak nicel ya da nitel yöntemlerle ölçülerek test edilmesidir (Şatana, 2015, s. 19).

Davranışsalcılık akımının, o güne kadar temel inceleme alanı uluslararası hukuk ve tarih olan Uluslararası İlişkilere yansımaları diğer sosyal bilimlere nazaran daha geç gerçekleşmiştir (Aydın, 1996, s. 94). Bu yaklaşımın

disipline etki etmeye başlamasıysa genç kuşak araştırmacıların bu konudaki uğraşısıyla mümkün olmuştur. Yeni kuşak araştırmacılar Gelenekselcilere belli başlı konularda eleştiriler yöneltmişlerdir.

İlk eleştiri disiplinde var olan yaklaşımların nesnellikten uzak ve ideolojik olarak tarafsız olmayan, tamamen ideolojik temelli söylemler olduğudur. İkinci Dünya Savaşı tarafların askeri güç kullanarak çatıştığı bir savaşken bu savaştan hemen sonra Soğuk Savaş gibi ideolojilerin temel etken olduğu bir dünya ortaya çıkmıştır. Uluslararası İlişkilerin bir bilim olarak var olabilmesi için ortaya konulacak yaklaşımlarının bu ideolojilerden bağımsız ve nesnel doğrular olması gerektiği iddia edilmiştir (Tanrısever, 2019, s. 91).

İkinci olarak disiplinde var olan güç, ulusal çıkar, aktör gibi söylemlerin tamamen muğlak kavramlar oluşudur. Bu söylemlerin kullanımı yazarlardan yazarlara farklılık göstermiş, bu durum da disiplinde yerleşmiş nesnel söylemlerin ortaya çıkmasını engellemiş ve muğlaklığa neden olmuştur. Davranışsalılara göre kavramlar herkesin üzerinde uzlaşabileceği, gündelik siyasetten uzak, nesnel olgular olmak zorundadır.

Üçüncüsü dünyanın işleyişini açıklarken kullanılan “insan doğası” gibi bir analiz nesnesinin ön kabullere dayalı, dayanaksız ve bilimsel incelemeden yoksun oluşudur. Davranışsalılara göre genel bir teori ortaya koyabilmek için disiplinde yer alan ön kabullere dayalı varsayımlar değil, tikellerden tümellere varılan bir yöntem kullanılmalıdır. Buna göre Uluslararası İlişkilerde gözlemlenemeyecek hiçbir şeye asla yer verilmemeli ve tıpkı doğa bilimlerinde olduğu gibi araştırma yöntemleri gözlem esaslı olmalıdır (Şatana, 2015, s. 20).

Davranışsalıların bu eleştirileri sonucu olarak Uluslararası İlişkiler disiplini pozitivist bilim anlayışı doğrultusunda gelişme göstermiştir. Örneğin, disiplinde “güç” denildiği zaman bu kavramın devletlerin nüfusları, coğrafyaları, askeri güçleri, nükleer kapasiteleri gibi niceliksel özelliklerinin anlaşılması gerektiği kabul edilmiş ve disiplin içerisinde tekdüzelik sağlanmıştır. Ayrıca devletlerin her şart altında rasyonel davranacağı gibi bilimsellikten uzak ön kabullerin terk edilerek devletlerin davranışlarının, gözlemlenebilen ve bilimsel olarak yorumlanabilen “ulusal karar alma süreçleri” sonucu ortaya çıktığı yaklaşımını disipline yerleştirmişlerdir. Bunun yanında analiz unsuru olarak insan doğası gibi ölçülemeyecek birimlerin bırakılıp, gözlem sonucu tahmin yürütülebilecek “tek kutuplu sistemler”, “çift kutuplu sistemler” gibi unsurların analiz nesnesi haline gelmesi, Uluslararası İlişkilerin öngörü kapasitesini artırarak disiplinin “bilimsellik” özelliğini geliştirmiştir (Tanrısever, 2019, s. 116-118; Şatana, 2015, s. 21-22).

Birinci tartışmanın galibi Realizm ikinci tartışmadan galip çıkamamıştır. Buna karşın Kenneth N. Waltz’un Davranışsalılık temelinde ortaya attığı Yapısal Realizm ya da Neorealizm olarak adlandırılan görüş Soğuk Savaş’ın sonuna kadar disiplinin genel kabul görmüş yaklaşımı halini almıştır (Donnelly, 2017, s. 59).

Neorealizme göre verili bir ortamda bireyler ya bir iktidar ilişkisi içerisinde yapısal hiyerarşi altındadır ya da iktidar ilişkisinin olmadığı anarşi ortamında bulunurlar (Waltz, 2015, s. 112). Şeklen her bir aktörün (Neorealizme göre aktörler devletlerdir) bir diğerine eşit olduğu uluslararası sistem, yapısı gereği anarşik bir sistem olmuştur. Hiyerarşik bir sistemin, bu sistem içerisinde bulunan bireylerle sağladığı güvenlikten yoksun olan uluslararası sistemde devletlerin tek güvenceleri yine kendileri olacaktır. Waltz’a (2015, s. 129) göre savaş ve güç mücadelesi için bazı devletler her an kuvvet kullanabileceğinden, sistemde yer alan tüm devletler aynı biçimde kuvvet kullanmaya hazır olmalıdır. Neorealizme göre iş birliği ya da çatışma sonucu bir devletin kazancı ya da kaybı net kazanç ya da kayıp olarak yorumlanmaktansa söz konusu diğer devletin kazancı ya da kaybıyla oranlanarak değerlendirilmektedir. Devletler kendileri için mutlak anlamda kayba neden olacak çatışmaları rakipleri için daha kötü sonuçlar doğurduğu müddetçe tatmin edici bulabileceklerdir (Donnelly, 2017, s. 64). Böyle bir ortamda aktörler arası iş birliğini sağlamak için var olan uluslararası kuruluşlar devletler arası iş birliğini belli bir düzeye kadar sağlayabilseler de tek başlarına devletlerin karar alma mekanizmalarını toptan değiştiremeyeceklerdir (Waltz, 2015, s. 112-113).

Uluslararası ilişkilerle ilgili Neorealizmin tüm bu iddialarına rağmen 1972 yılında ABD ve SSCB arasında “The Strategic Arms Limitation Talks” (SALT) (Stratejik Silahların Sınırlanması Görüşmeleri) imzalanmış ve taraflar gönüllü olarak yumuşama eğilimine geçmişlerdir. 1980’lerle birlikte Avrupa Birliği gibi uluslararası kuruluşlar da devletler arası barışı temellendirmiş ve devletler arası iş birliğini daha önce hiç görülmemiş düzeylere çıkartmıştır. Yaşanan tüm bu gelişmelerin sonunda Soğuk Savaş’ın Neorealizmin ön göremediği bir biçimde son bulması bu yaklaşıma karşı büyük bir eleştiri dalgasının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Disiplin içerisinde üçüncü büyük tartışma⁷ olarak geçen bu dönem Eleştirel Teori ve Postmodernizm gibi yaklaşımların disiplinde yer alan yerleşik kabullere karşı çıktığı bir dönemdir. Daha önceki tartışmalar disiplinde yer alan metodolojiye yönelikken üçüncü tartışma epistemolojik ve ontolojik olarak da disiplini yapı söküme tabi tutmuştur. 1980'lerde ilk nesil Uluslararası İlişkiler feminist düşünürleri disiplinin geleneksel olarak belli meselelere odaklanmasına meydan okuyarak, nesnellüğün mümkün olup olmadığına yönelik başlamış olan üçüncü tartışmaya taraf olmuşlardır (True, 2017, s. 318).

2.2. Feminist Yaklaşımların Uluslararası İlişkilerde Yer Alması

Feminist teorinin Uluslararası İlişkiler disiplinine 1980'lerin sonlarında, disiplinin temellerinin sorgulamasıyla aynı zamanda gelmesi rastlantısal olmamıştır (Tickner, 2002, s. 275). Daha önce de belirtildiği üzere 1970'lerden başlayarak kadın hareketleri ulusal ve uluslararası kuruluşlarda daha organize bir biçimde yer almaya başlamıştır. Özellikle 1975-1985 yılları arası Birleşmiş Milletler (BM) Kadın On Yılı ilan edilmesi ve bu süre içerisinde toplanan Kadın Konferanslarıyla kadınların uluslararası kuruluşlarda görünürlüğü artmıştır. Kadınların uluslararası arenada artan bu görünürlüğüyle beraber akademik olarak da kadınların sayıları geçmişe nazaran artış göstermiştir. 1980'erin sonu itibarıyla, ABD'de doktora programı olan 37 siyaset bilimi bölümünde çalışan profesörlerin %4'ü, doçentlerin %10'u ve yardımcı doçentlerin ise %25'i kadınlardan oluşmuştur (Ataman, 2009, s. 7).

Feminist teorinin Uluslararası İlişkilerde ortaya çıkışındaki önemli bir diğer faktör Soğuk Savaş'ın sona ermesi olmuştur (Thorburn, 2000, s. 3). Uluslararası İlişkiler disiplininin ele aldığı meselelerin ve disiplinin önceliklerinin, dünyayı kuşatmış Doğu-Batı kutupsal yaklaşımının militarist ve ideolojik sınırlarının ortadan kalkmasıyla, diğer uluslararası ilişkiler meselelerinin ve yaklaşımlarının araştırılıp değerlendirilebileceği bir alan açılmıştır. Daha önce disiplinde göz ardı edilmiş cinsiyet, çevre, uyuşturucu ticareti, ekonomik küreselleşme, demografik sorunlar ve ulus devletlerin içinde artan milliyetçi sıkıntılar disiplinde açılan bu alanda kendilerine yer bulabilmişlerdir. Doğu Bloku'nun çökmesiyle birlikte Batı Bloku karşısında devlet temelli bir tehdidin kalmaması da disiplinde yer alan Güvenlik Çalışmalarının yönünü devlet temelli ulusal güvenlikten bireysel güvenlik, çevre ve insan hakları konularına yöneltmiştir.

Son olarak kadınların eğitim olanaklarına daha geniş katılımı ve akademiye mevcutları aktif siyasete katılmalarını kolaylaştırmış, bu da kadınların ulusal karar alma süreçlerine katılmalarını artırmıştır (Thorburn, 2000, s. 4). 2010 yılında tüm dünyada bulunan milletvekillerinin %19'u kadınlardan oluşmuştur (Tickner ve Sjoberg, 2013, s. 1). Kadınların ulusal karar alma süreçlerindeki katılmalarının artması uluslararası ilişkilerin diğer platformlarındaki yükselişlerini de tetikleyerek feminist yaklaşımların güçlenmesini sağlamıştır. Yaşanan bu gelişmeler sonucunda feminizm kökleri sağlam bir biçimde Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde gelişmeye başlamıştır.

Disiplinde feminizme yönelik yapılan ilk çalışmalar ABD ve İngiltere'de yapılan bir dizi konferanslar biçiminde gerçekleşmiştir. 1988 yılında London School of Economics'te gerçekleştirilen bilimsel konferanslarda elde edilen bilgiler daha sonra aynı yıl yayımlanan *Millennium* dergisinde "Gender and International Relations" başlığıyla yayınlanmıştır (Steans, 2003, s. 428). Bu gelişmeyi takip eden 1989 yılında University of Southern California'da ve 1990 yılında da Wellesley College'de iki büyük seminer daha düzenlenmiş ve bu seminerlerden çıkan sonuçlar "Gendered States" başlığıyla yayınlanmıştır (Tickner, 200, s. 275). Bu iki konferansı takip eden dönemde ABD ve İngiltere'de Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde yayımlanan eserlerde "cinsiyet araştırmaları" kendisine yer bulmuştur. Feminizmin Uluslararası İlişkiler disiplini içerisinde kabul gördüğüne bir başka işaret olarak da Foreign Affairs, International Organizations ve SAIS Review gibi ana akım uluslararası ilişkiler dergilerinde yayımlanan makalelerin bolluğu gösterilebilir (Thorburn, 2000, s. 1).

Feminizmin Uluslararası İlişkiler disiplinine girişi yerleşik teorilerin yoğun bir biçimde eleştirildiği bir dönemde gerçekleştiği için feminist yaklaşımların bu tartışmada nerede durduğunun bilinmesinde yarar vardır. Uluslararası İlişkiler disiplini içinde yaşanan üçüncü tartışmanın üç boyutu olduğu söylenebilir. Bunlardan birincisi disiplinin ele

⁷ Uluslararası İlişkiler disiplininin yaşadığı dönüşümlerin farklı sınıflandırılmaları mevcuttur. Üçüncü tartışmanın Neorealizmin de içinde yer aldığı paradigmlar arası tartışma olduğu; pozitivism-postpozitivism tartışmasının dördüncü tartışma olarak kabul edildiği de gözlenmektedir. 1980 öncesinde, disiplinin neredeyse tamamen realist görüşler etrafından ele alındığı bu dönemde yaşanan paradigmlar arası tartışmalar gerek disiplinin gidişatını büyük ölçüde değiştirmemesi gerekse disiplinde yer alan bir okulun içerisinde gerçekleşmesi nedeniyle bu çalışmada boyunca "büyük tartışma" sınıfına alınmamış, pozitivism-postpozitivism tartışması üçüncü büyük tartışma olarak kabul edilmiştir.

aldığı konulara yaklaşım biçimidir. Soğuk Savaş'ın bitişi ve nasıl bittiği disipline egemen yaklaşım olan Neorealizm tarafından temellendirilememiş ve öngörülememiştir. Bu durum daha önce birinci tartışma sırasında yaşanan “olanı açıklama” ve “olması gerekeni söyleme” tartışmasının yeniden ortaya çıkmasına neden olmuştur. Feminist yaklaşımlar bu tartışmada içinde bulunulan dünyanın daha iyiye gidebilmesi için araştırmalar yapma ve kurulu sosyal düzeni değiştirebilmek için düzenin varlığını tarihsel ve dilbilimsel olarak açıklama uğraşı içindedirler (Tickner ve Sjoberg, 2013, s. 9).

Üçüncü tartışmanın diğer boyutu pozitivism ve post-pozitivism yaklaşımları boyutuyla bizzat “bilgi” üzerinde gerçekleşmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi 1960’larla birlikte disiplini inceleyen kişiler, disiplinin bir bilim olabilme kıstasını tıpkı doğa bilimlerinde olduğu gibi pozitivist metodoloji ve epistemolojiye bağlaması sonucu disiplinin tarafsız ve ideolojilerden uzak salt bilgi üretimi iddiası, pozitivismi disipline egemen hale getirmiştir. Var olan bilginin onu üreten bireyden bağımsız olmadığını iddia eden feminist yaklaşımlar tartışmanın bu boyutunda post-pozitivist grupta yer almıştır.

Tartışmanın bir diğer boyutu Uluslararası İlişkiler disiplininin inceleme alanlarının ve araştırılan öznelerin sığılığı üzerine gerçekleşmiştir. Soğuk Savaş'ın bitişine kadar disiplinin ana uğraşı büyük güçler arasındaki rekabete odaklanarak, nükleer savaş olasılıkları, askeri güç çalışmaları, iki kutuplu sistem içerisinde devletlerin davranışları gibi konuları açıklamak ve anlamlandırmak üzerine olmuştur. Ancak Soğuk Savaş'ın son bulmasıyla birlikte değişen dünya düzeni uluslararası ilişkilerde yaşanan olayları açıklamakta yetersiz kalmıştır. Disiplinin yerleşik yaklaşımlarına eleştiri getiren diğer yaklaşımlar gibi feminizm de devletler arası ilişkilere odaklanmış uluslararası ilişkiler çalışmalarını ulus aşırı aktörler, yapılar ve bu yapıların dönüşümünün kapsamlı analizine kaydırmaya çalışmıştır. Feminist yaklaşımlar devlet dışı aktörlere, uluslararası kurumlara, uluslararası ilişkilere bireysel katılımlara, çevre sorunlarına, daha önce deneyimleri göz ardı edilmiş insan gruplarına, bireylere ve bireyler arası iktidar ilişkilerine odaklanmıştır (True, 2017, s. 315).

3. GÜVENLİK

Uluslararası İlişkiler disiplini Birinci Dünya Savaşı'nın ardından, böylesine bir savaşın tekrar yaşanmasının nasıl önlenebileceği üzerine oluşmuş bir alandır. Savaşlara genel amacının karşılıklı tarafların birbirlerinin egemenlik, bütünlük ya da varoluşlarının ortadan kaldırılması için gerçekleşen olaylar olagelmışlerdir. Bu özellikleri nedeniyle savaşların devlet güvenliğinin en büyük sorunu olduğu söylenebilir. Savaşların olmaması halinde devletlere yönelik büyük tehditlerin var olmayacağı inancı doğrultusunda disiplinin “savaşlar nasıl engellenir?” sorusuna yanıt için gösterdiği uğraşın “güvenlik nasıl sağlanır?” sorusuna yanıt aramak anlamına geldiği de söylenebilir. Nitekim Güvenlik Çalışmaları çoğunlukla Uluslararası İlişkiler disiplininin çalışmalarıyla, özellikle de Realist yaklaşımlarla, örtüşür vaziyette olmuştur (Walt, 1991, s. 212).

Disiplin için bu kadar merkezi ve önemli bir alan olmasına karşın güvenlik kavramının sınırları tanımlanamamış ve dar bir bakış açısıyla yorumlandı için az gelişmiş bir kavram olagelmıştır (Buzan, 2015, s. 25). Sözcük anlamıyla güvenlik “Toplum yaşamında yasal düzenin aksamadan yürütülmesi, kişilerin korkusuzca yaşayabilmesi durumu” olarak tanımlanmıştır (TDK Sözlüğü, 2021). Kişilerin tehditlere karşı endişe duymadan yaşayabilmesini ifade etmektedir. Ancak söz konusu ulusal güvenlik ya da Güvenlik Çalışmaları olduğunda yapılacak analizin pek çok aşaması bulunmaktadır.

David A. Baldwin'e (1997, s. 13-17) göre kavramsal açıdan yapılacak bir güvenlik çalışması öncelikle şu sorulara yanıt vererek başlamalıdır; güvenliğin öznesi nedir, hangi değerler güvenceye alınmalıdır, güvenliğin yoğunluğu ne olmalıdır, tehditler nelerdir, bu tehditlere karşı hangi araçlar kullanılacaktır, tehdidin giderilmesi için ne feda edilebilir ve güvenlik hangi zaman aralığı için öngörülmektedir?

Disiplinin başlangıç noktası olan savaşa neyin neden olduğu ve ileride nasıl engellenebileceği yönündeki çalışmalarda yapılan analizlerin öznesini zorunlu olarak devletler oluşturmuş ve incelenen ana konu devlet davranışları olmuştur. Kendi ulusal güvenliğinin peşinde olan her bir devletin askeri ve ekonomik eylemleri sıklıkla diğerlerinin ekonomik bozulmalarıyla ve savaşlarla son bulmuş ve tarih boyunca devletler bir diğerinin varlığı nedeniyle güvensizliğe düşmüştür (Buzan, 2015, s. 26). Ulusal güvenlik tanımlamalarının içinde devletin varlığının devam ettirilmesi zorunlu bir kategori olarak bulunduğundan her devletin kendi güvenliğini sağlamak için hareket etmesi kaçınılmaz olmuştur. Teknoloji ve maddi imkânların yetersiz olduğu tarihsel süreç içerisinde bir devlete yönelecek ciddi güvenlik sorunlarının yine başka bir devletten kaynaklanıyor oluşu ve Soğuk Savaş boyunca var olan iki kutuplu sistem nedeniyle güvenliğin öznesi çok uzun bir süre devletler olarak kalmıştır. Bu

durum bir devletin güvende olması ile o devletin askeri gücünün özdeşleşmesine neden olmuştur. Özellikle Soğuk Savaş boyunca ortaya konulan güvenlik temalı çalışmalar karşılıklı kutupların askeri güçleri üzerine yoğunlaşarak bu alanın dışında kalan unsurları göz ardı etmişlerdir (Baldwin, 1997, s. 9).

Güvenlik kavramının analizi için sorulan sorulara disiplin içerisinde verilen yanıtlar özne/devlet, değer/varoluş, tehdit/nükleer silahlar ve askeri güç, tehditlere karşı kullanılacak araçlar/nükleer silahlar ve askeri güç olarak yorumlanmış bu tutum da güvenlik denildiğinde ne anlaşılması gerektiğiyle ilgili oldukça dar bir bakış açısının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Barry Buzan'a (2015, s. 29-32) göre güvenlik kavramının az gelişmiş bir kavram olmasının pek çok nedeni vardır. Bunlardan ilki güvenlik kavramının derin analizler oluşturabilmek için çok karmaşık oluşudur. Bu karmaşıklık analizcileri daha kolay çalışılabilecek alanlara yöneltmiş ve güvenlik kavramı ile ilgili çalışmalar kısırlaştırmıştır. İkinci olarak yukarıda da belirtildiği üzere devletlerin varlıkları yalnızca başka devletler tarafından tehdit edildiğinden güvenlik de en basit haliyle askeri gücün bir yan ürünü olarak ele alınmıştır. Üçüncü neden, Güvenlik Çalışmalarının askeri güce odaklanmasının bir sonucu olmuştur. Bilindiği üzere Soğuk Savaş boyunca her iki kutup da kendi askeri teknolojilerini devamlı bir biçimde geliştirmeye çalışmıştır. Askeri gücün temelini oluşturan silahların devamlı değiştiği böyle bir ortamda stabil bir kavram geliştirmek de oldukça zor olmuştur. Son olarak, güvenlik kavramının kesin bir tanımlanmasının olmayışının politika yapıcılar ve askerler için yararlı olmasıdır. Ulusal güvenlik söylemiyle iç politikada geniş bir hareket sahası elde edebilen politikacılar ve askerler için, güvenlik tanımının muğlaklığı oldukça yararlı olagelmıştır.

Disiplinde güvenlik kavramına ilişkin yapılan ilk tanımlama çabalarından birisi Arnold Wolfers'a aittir. Wolfers'e (1952, s. 484) göre güvenlik önceden elde edilen değerlerin belli bir orana kadar korunmasıdır. Wolfers ayrıca güvenlik kavramını "nesnel" ve "öznel" olmak üzere ikiye ayırmıştır. Buna göre nesnel güvenlik, söz konusu öznenin sahip olduğu değerlere yönelik bir tehdidin bulunmaması durumu, öznel güvenlik ise bu değerlere yönelik bir tehdidin varlığına dair korkunun bulunmaması durumudur (Wolfers, 1952, s. 485). Bu analizden hareketle denilebilir ki öznenin herhangi bir tehdide yönelik var olan algısı aynı zamanda güvende olma durumunu etkileyecektir.

Buzan ise güvenlikten ziyade güvensizliğin tanımını yapmıştır. Buzan'a (2015, s. 104) göre güvensizlik, söz konusu özneye yönelik tehditlerin ve söz konusu öznenin zaafalarının birleşimidir ve tehdit ile zaaf birbirinden anlamlı bir biçimde ayrılmaz. Buradan hareketle bir kişi ya da devletin güvende olma durumu bu iki bileşenden bir tanesinin bulunmamasıdır denilebilir. Başka bir biçimde ifade etmek gerekirse herhangi bir özneye yönelik bir tehdit unsurunun bulunmaması, bu öznenin zafiyetleri bulunsun bile, söz konusu öznenin güvende olduğu anlamına gelecektir. Yine aynı biçimde kişi ya da devletin karşılaştığı tehdide karşı bir zafiyetinin bulunmaması da öznenin güvende olduğu anlamına gelecektir.

Tehdit ve zafiyet temelli tanımlama bir güvenlik hiyerarşisi ortaya çıkartmaktadır. Buna göre devletler ellerinde bulunan maddi olanaklar yoluyla ancak belli bir düzeye kadar zaafalarını giderebileceklerdir. Bu durumda devlet, bir tehdide karşı güvende olabilecekken, bir başka tehdit karşısında güvende olamayabilecektir. Her iki yaklaşımda da görüldüğü üzere geçerli bir güvenlik tanımının yapılmasının öncelikli adımı tehditlerin tanımlanmasından geçmektedir. Farklı tehditlerin öncelenmesinin farklı güvenlik tanımlamalarına neden olacak olması kavramı zorlaştıran bir diğer etmendir denilebilir.

3.1. Uluslararası İlişkiler Disiplininde Geleneksel Güvenlik Yaklaşımları

Yukarıda da belirtildiği üzere Güvenlik Çalışmaları ve Realizm büyük oranda paralellik göstermiştir. Güvenlik Çalışmalarının ortaya çıktığı dönemde Soğuk Savaş'tan kaynaklanan uluslararası ortam ve tehdit algıları, Realizmin güvenlik yaklaşımlarının daha anlamlı bulunmasına ve uygulama alanı bulmasına neden olmuştur. Bu sayede Soğuk Savaş boyunca Uluslararası İlişkiler disiplininde egemen görüş olan Realizm, Güvenlik Çalışmalarında da aynı konumunu korumuştur. Bu özelliğinden dolayı Davranışsalcılık tartışmasına kadar Realizmin temelini oluşturan Machiavelli ve Thomas Hobbes gibi isimlerin güvenliğe yönelik düşünceleri temel kavramlar olarak disiplinde yer edinmiştir.

Uluslararası İlişkiler disiplininde bir devletin güvenliği ve gücünün aynı oranda var olacağı yaklaşımının kökeni Machiavelli'dir. Machiavelli'ye (2014, s. 71) göre bir devlet, bu devleti yöneten prensin emri altındaki askerler ve yine prensin savaş sanatına olan yeteneği oranında güvende olacaktır. Devletin varlığını koruması ve sürdürmesi ile güç olgusu arasında doğrudan ve simetrik bir bağlantı söz konusudur (Dedeoğlu, 2020, s. 57). Nükleer silahların

gelişmesiyle birlikte, nükleer tehdit var olan güvenlik yaklaşımlarının merkezine oturması, devlet güvenliğinin sağlanmasındaki tek yolun askeri gücün artırılması olduğu inancını perçinlemiştir.

İkinci Dünya Savaşı sırasında daha önce görülmemiş boyutlarda sivil yaşamın kaybedilmesi ve bu savaştan hemen sonra Soğuk Savaş'ın başlaması, devletin hem bir güvenlik öznesi hem de sivillerin güvenliğini sağlayabilecek yegâne kurum olarak kabul edilmesine neden olmuştur. Bu durum Hobbes'un devletin var oluş nedeninin ve temel amacının güvenliğin sağlanması olduğu inancı ile örtüşmüştür (Young, 2003, s. 7). Hobbes'a (2018, s. 99-101) göre devletin yokluğu anarşik bir doğa durumunu ortaya çıkartmaktadır. Üstün bir otoritenin bulunmadığı bu doğa durumunda tüm insanlar birbirine eşittirler. Söz konusu bu eşitlik insanların istenç olarak da eşit olmalarına yol açacak ve bu durum da büyük bir güvensizliğin ortaya çıkmasına neden olacaktır. Bu güvensizliğin son bulabilmesinin tek yolu, kişinin tehdit olarak gördüğü tüm birimleri ortadan kaldırmasıyla mümkün olacaktır. Yani devletsizlik eşitliğe, eşitlik güvensizliğe, güvensizlik de savaşa neden olmaktadır. Bu güvensizlik ortamında üretilecek değerler daima bir başkası tarafından zorla alınabilecekken biriktirmek, bir yapı kurmak ve gelişmek tamamen gereksiz olacaktır. Güvenliğin sağlanamaması sonucu geri kalan değerlerin bir anlam ifade etmediği böyle bir ortamda insanlar güvenliklerinin sağlanabilmesi için toplumsal bir sözleşmeyle devleti oluşturarak var olan tüm haklarından güvenlik için vazgeçmektedirler. Yani devletin en temel amacı bireysel güvenliğin sağlanmasıdır (Hobbes, 2018, s. 133).

Hobbes'a göre (2018, s. 137-143) sözleşmeyle kurulan devletin yetkileri sınırsızdır. Öyle ki devletin eylemleri uyruklarınca eleştirilemez, devletin eylemleri cezalandırılmaz, savaş ve barış yapma yetkisi yalnızca devlete aittir ve devletin verdiği ödül ve cezalar uyrukları tarafından sorgulanamaz. Ancak ileride de görüleceği üzere devletler çoğu zaman itaat ve sadakat beklentilerinin yanı sıra gözetim, denetim, orantısız polis gücü, haksız gözaltına alma ve muhalefetin baskılanmasını vatandaşların koruyucusu ve tek güvenlik kaynağı rolüne atıf yaparak haklı çıkartmaktadırlar (Young, 2003, s. 7).

Hobbes'un anarşik doğa durumunda bireylerin eşitliği üzerine kurduğu sistem, Westphalia Antlaşması ile birlikte devletlerin birbirlerinin egemenliğini karşılıklı olarak tanıması sonucu uluslararası ilişkilere de uygulanabilir bir hal almıştır. Birinin bir diğerine üstün olmadığı eşit devletler anarşik bir ortamda etkili tek aktör olarak kabul edilmişlerdir. Üst otoritenin yokluğu, tıpkı doğa durumundaki insanın kendi güvenliğini sağlama zorunluluğu gibi, güvenliğin devletlerin temel sorumluluğu olduğu anlamına gelmektedir (Baylis, 2008, s. 71). Buradan hareketle Realist yaklaşımlar güvenliği, devlet sınırlarının ve devletin bu sınırların içinde bulunan her türlü şey üzerindeki egemenliğinin dış tehditlerden korunması olarak tanımlamışlardır (Tickner, 1997, s. 624).

Realist yaklaşımlar söz konusu anarşik sistemi devletlerin kendi güvenliğini komşuları pahasına sağlamaya çalıştığı alan olarak değerlendirilmiş ve devletlerarası ilişkiler, devletlerin sürekli olarak birbirinden faydalanmaya çalıştığı bir güç mücadelesi olarak görülmüştür. Bu görüşe göre, kalıcı barışın sağlanması mümkün olmayacaktır (Baylis, 2008, s. 72). Bunun yanı sıra uluslararası sistem gereği daimi tehditlerin varlığı nesnel güvenlik olasılığını imkânsız kılaacağından devletlerin ana uğraşları tehditlere karşı kullanacakları güçlerini geliştirmek ve böylece önel güvenliği hedeflemek olacaktır. Bu doğrultuda Realizm güç ile güvenliği özdeşleştirmiştir.

Realistlere göre anarşik uluslararası sistemde bir devletin güvenlik kazancı o devletin gücündeki artış ya da tehdit olarak gördüğü devletin gücündeki azalış olarak yorumlanacağından her devletin güvenlik uğraşı aslında bir güç mücadelesi doğurmaktadır. Önel güvenlik algılarının nesnel güvenlikten daha fazla öncelendiği anarşik uluslararası sistemde her devletin güç artırma uğraşı bir diğerinin güvensizliğine neden olacaktır (Tang, 2009, s. 589). Bu durum "güvenlik ikilemi" olarak adlandırılmıştır. Buna göre birbirlerinin sınırında bulunan devletler herhangi bir saldırıyla karşılaştıklarında kendilerini koruyacak bir üst otorite bulunmadığı için daimi olarak saldırılara açık bir durumdadırlar. Saldırlara açıklıksa önel güvenlik algısının bulunmayışını beraberinde getirecek, devletler böylesine saldırılara karşı kendi güvenliklerini sağlamak için askeri güçlerini artırma yoluna gideceklerdir. Ancak izlenilen bu yol komşu devletlerin görece güvensizliğine neden olacağından onlar da kendilerini koruma amacıyla silahlanacaklardır. Devletler sürekli olarak askeri güçlerini artırma yoluna gidecek ve güvenlik için izledikleri bu yöntem yalnızca güvensizliğe neden olacaktır (Tang, 2009, s. 590-591).

İki kutuplu bir uluslararası sistemin egemen olduğu Soğuk Savaş boyunca bu tür söylemler Güvenlik Çalışmalarına egemen olmuştur. Özellikle güvenlik ikilemi gibi kavramların, karşılıklı kutuplardaki silah yarışını açıklama yönüyle yararlı olduğu söylenebilir. Ancak Soğuk Savaş'ın Realizmin öngöremediği bir biçimde bitmesi sonucu disiplinde çıkan üçüncü tartışma realist yaklaşımların her alanda sorgulanmasına yol açtığı gibi Güvenlik Çalışmalarında da Realizmin tekelinin kırılmasına neden olmuştur (Ovalı, 2006, s. 6).

3.2. Uluslararası İlişkiler Disiplininde Feminist Güvenlik Yaklaşımları

Soğuk Savaş boyunca iki kutup arasında süregiden güç mücadelesinin bu mücadelenin taraflarından birinin dağılması neticesinde son bulmasıyla birlikte ABD karşısında devlet temelli bir tehdit kalmamış ve dünya tek kutuplu bir sisteme doğru yol almıştır. Devlet temelli bir tehdidin bulunmamasının bir sonucu olarak farklı tehditler daha çok ilgi çekmiş, 1980'lerle birlikte artan ekolojik dengesizlikler, Yugoslavya'nın dağılmasında yaşanan insani dramlar, ulaşımın artmasıyla birlikte artan virüs salgınları ve terörizm gibi pek çok tehdit göz önüne alınmaya başlanmış ve güvenlik analizi için gerekli görülen özne, tehdit, araç gibi sorular yeniden sorulmaya başlanmıştır.

Birleşmiş Milletler'in 1994 yılında yayınladığı Human Development Report (İnsani Gelişmişlik Raporu) güvenlik denildiğinde ele alınan öznenin devletlerden bireylere kaymasını sağlamış ve insani güvenlik yaklaşımının oluşmasında önemli bir katkı sağlamıştır (Ovalı, 2006, s. 4). Bu raporla temelde iki nokta vurgulanmıştır. Bunlardan ilki Güvenlik Çalışmalarında ele alınan özne tek tek bireyleri ele almaktadır. İkinci olarak da bireylere yönelik olarak askeri olmayan tehditlere vurgu yapılmıştır (Nuruzzaman, 2006, s. 285). Bu raporla birlikte insan güvenliğinin silahlarla değil insan yaşamı ve onurunun korunmasıyla sağlanacağı ortaya konulmuştur. Raporla yedi adet güvenlik unsurundan söz edilmiştir. Bunlar bireysel güvenlik, ekonomik güvenlik, gıdaya ulaşılma, politik güvenlik, çevre güvenliği ve toplumsal güvenlik olarak belirtilmiştir. İnsanların güvenliğine yönelik tehditlerse altı başlık altında toplanmıştır. Bunlar kontrolsüz nüfus artışı, ekonomide fırsat eşitliğinin sağlanamaması, göç, çevresel felaketler, uyuşturucu ticareti ve uluslararası terörizm olarak sıralanmıştır (Nuruzzaman, 2006, s. 291).

Güvenlik anlayışında yaşanan bu gelişmeler feminist yaklaşımların bu alana dâhil olmasının önünü açmıştır denilebilir. Feminist yaklaşımların Uluslararası İlişkiler disiplinine geç dâhil olması ve özellikle güvenlik konusunda kadınların söylediklerinin geleneksel güvenliğin eril dünyasında önemsenmemesi göz önüne alındığında, Birleşmiş Milletler raporunun önemi büyük olmuştur.

Uluslararası Güvenlik Çalışmaları, geleneksel olarak devlet "adamları", diplomatlar ve askeri yetkililer tarafından oluşturulmuş ve kadınların kendilerine yer bulamadığı eril "yüksek politika" alanı olagelmıştır (Blanchard, 2003, s. 1289). Güvenlik ve gücün birbiriyle özdeşleştiği geleneksel güvenlik yaklaşımlarında söz sahibi olan aktörler genellikle eril davranış kalıplarıyla ünlü bireyler olan askerlerce gerçekleştirildiği için güvenlik alanı feminizme diğer alanlardan da fazla direnç göstermiştir. Güvenlikten yalnızca devletin güvenliğinin anlaşılması ve güvenliğin sağlanabilirliğinin tek yolunun devletin gücünün boyutu olarak anlaşılması da durumu zorlaştırmıştır. Feminist yaklaşımlar Uluslararası İlişkiler disiplininin geri kalan alanlarında olduğu gibi, Güvenlik Çalışmalarına da "kadınlar nerede?" sorusuyla giriş yapmıştır.

Soğuk Savaş sonrasında ortaya çıkan üçüncü tartışmayla birlikte Uluslararası İlişkiler disiplinine giren feminist yaklaşımlar güvenlikle ilgili çalışmalarına öncelikle disiplinde egemen görüş olan Realizmin güvenlik yaklaşımını eleştirmekle başlamıştır. Tickner'a (1992, s. 3) göre askeri güç ve güvenliği birbiriyle özdeşleştiren geleneksel güvenlik yaklaşımları Soğuk Savaş'ın ardından daha da görünür hale gelen insani ve çevresel güvenlik sorunlarına karşı işlevsiz kalmıştır. Devletlerin ellerindeki nükleer silahlarla çevre sorunlarına ya da kansere çözüm bulmaları olanaksız olduğu için Soğuk Savaş'ın sonuna kadar yalnızca bu noktada analiz geliştirmiş geleneksel yaklaşımların geliştirdiği güvenlik kavramlarının güncel tehditlere yönelik pek de bir anlamı kalmamıştır.

Feminist yaklaşımların Güvenlik Çalışmalarına getirdiği eleştiriler temelde iki noktada toplanmıştır. Birincisi, güvenlik alanında kadınları bir grup olarak ele alan ve bu gruba da politik görünürlük kazandırmayı amaçlayan çabaların yoğunlaştığı noktadır. İkinci nokta ise, feministlerin uluslararası ilişkilerin geleneksel güvenlik algılamalarına karşı çıkmaları, bu algılamalarda dişil değerlerin de dikkate alınması ve böylelikle güvenlik alanında yeni bir algının geliştirilmesi üzerinde durmalarıdır (Koyuncu, 2012, s. 112).

Geleneksel güvenlik yaklaşımlarında devlet hem güvenliğin ana öznesi hem de güvenlik sağlayıcı olarak kabul edilmiştir. İç ve dış gibi ikilemlere dayanan bu görüşte yerel alanda devletin var oluşu nedeni güvenliğin sağlanmasını, uluslararası alanda her devletin eşitliği güvensizliğe neden olacağından devletler kendi güvenliklerinden sorumlu olmaktadır. Feminist düşünürler bu söylemin eril bir bakışla ortaya çıktığını savunmaktadırlar. Bu görüşün reddinin ilk nedeni kadın deneyimi göz önüne alındığında devletin kendisi tarihsel olarak kadınların ezilmişliklerinin bir parçası olarak var olmuş olmasıdır. İkinci olarak da anarşi ortamında devletlerin takip edeceği davranış kalıpları Hobbes'un doğa durumuna dayanılarak öne sürülmüştür. Güç, özerklik, kendine güven ve rasyonellik, devletlerin tehlikeli bir "anarşik" uluslararası alanda hayatta kalacağı ve başarılı

olacağı durumlarda devlet davranışları için arzu edilen nitelikler olarak tanımlanmıştır. Tüm bu özellikler sosyal olarak oluşturulmuş ve erillğe atfedilmiştir (Tickner, 1992, s. 6).

Devlet davranışlarının geleneksel anlamda erkeklere atfedilen davranışlarla açıklanmaya çalışılması ve bu davranışların kutsanması geleneksel güvenlik yaklaşımlarının toplumsal cinsiyetçi bakışını ortaya koymaktadır. Var olan bu kutsama devlet adamlarını eril davranış kalıpları içerisinde davranmaya zorlamakta ve bu durum da kendi kendini yaratan bir güvensizlik durumunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır.

Devletlerin güvenliklerini yalnızca askeri güçlerini artırarak sağlayacağı görüşü de feminist yaklaşımlarca reddedilmiştir. Geleneksel güvenlik anlayışında var olan güvenlik ikilemi kavramı bile aslında silahlanmanın güvensizliği artırdığını kabul etmiştir. Çoğu feminist uluslararası ilişkiler çalışmanı, güvenliği açıkça, çok boyutlu ve düzeyli terimlerle fiziksel, yapısal ve ekolojik şiddetin tüm formlarında azalma şeklinde açıklamaktadır (Tickner, 1997, s. 624).

Eric Blanchard'a (2003, s. 1290) göre feminist yaklaşımlar Güvenlik Çalışmalarına dört alanda katkı yapmıştır denilebilir. Bunlardan ilki, uluslararası güvenlik politikalarında kadınların var olmadığı veya bu konuya ilgisiz oldukları varsayımının sorgulanması ve gücün toplumsal cinsiyetçi yapısının uluslararası ilişkileri ve uluslararası güvenliği nasıl etkilediğini ortaya çıkartmaya yönelik çalışmalardır. Kadınların güvenlikle ilgili deneyimlerinin yeniden kazanılması için yapılan bu uğraş sayesinde uluslararası güvenliğin daha net anlaşılacağı umulmuştur. İkinci olarak, kadınların savaş ve barış dönemlerinde devletler tarafından korunduğu iddiasının sorgulanması gelmiştir. Üçüncü olarak, kadınların barışla özdeşleştirilmesi sonucu ortaya çıkan yanlış algının düzeltilme çabaları olmuştur. Son olarak da güvenliğe toplumsal cinsiyet analiziyle yapılan yaklaşımların yalnızca kadınlara odaklanıyor oluşunun disiplinde yer alan erillği kuvvetlendirdiğine yönelik çalışmalar gelmektedir.

Baldwin'in güvenlik analizi için gerekli gördüğü altı soruya geleneksel güvenlik yaklaşımlarından daha farklı yanıtlar veren feminist yaklaşımlar, güvenlik analizlerini genişletici bir yaklaşım içerisinde bulunmuşlardır. Feminist güvenlik yaklaşımları, en temel haliyle, güvenliğin öznesine kadınların da dâhil edilmesi için uğraşan yaklaşımlar olarak tanımlanabilir. Güvenliğin öznesine yönelik yapılan bu değişimin doğal bir sonucu olarak tehdit algılarının da yeniden yorumlanması gerekmiştir. Sonuçta tek tek bireylere yönelik bir tehdit (kanser, salgın hastalıklar, tecavüz) devletler için bir tehdit olmayabilir.

Devletlerin, özellikle kadınlar söz konusu olduğunda, yalnızca güvenlik sağlayıcı değil aynı zaman güvensizlik kaynağı olduğu düşüncesi Soğuk Savaş sonrasında önem kazanmıştır. Devletlere yönelik tehdit tanımlamalarının yapılması çabası yerini bireysel güvenliğe yönelik tehdit tanımlamalarına bırakmıştır (Koyuncu, 2012, s. 123). Buzan bireysel güvenliğe yönelik tehditleri dört başlık altında incelemiştir. Bunlar fiziksel tehdit (acı, yaralanma, ölüm), ekonomik tehditler (gasp, mülkiyetin harap olması, işsizlik), bireysel haklara tehdit (hapsedilme, temel insan haklarının reddi) ve statüye yönelik tehditler (aşağılanma, rütbe düşürme) olarak sıralanmıştır (Buzan, 2015, s. 50).

Feminist yaklaşımlar bireysel güvenliğe ek olarak kadınlara yönelik tehditleri analiz etme uğraşı içinde olmuşlardır. Bu doğrultuda 1985 yılında Halifax'da düzenlenen Women's International Peace Conference (Kadınların Uluslararası Barış Konferansı) önemli bir yere sahiptir. Dünyanın çeşitli bölgelerinden gelen kadınlar güvenlik ve tehdit tanımlamaları yapmaya çalışmışlardır. Batılı kadınlar güvenliği daha çok nükleer tehditler üzerinden tanımlarken, üçüncü dünya ülkelerinden gelen kadınlarsa güvenliği işsizlik, tecavüz, eğitimsizlik vb. tehditler üzerinden yorumlamışlardır. Konferansın en önemli sonucuysa herhangi bir öznenin güvenliğinin diğerinin güvensizliğine neden olmaması gerektiğine yönelik karar olmuştur (Tickner, 1992, s. 54).

3.2.1. Güvenliğin Cinsiyeti

Geleneksel güvenlik yaklaşımlarının ana omurgasını oluşturan askeri güç analizleri doğası gereği eril bir alan oluşturmuştur. Ulusal ya da uluslararası güvenlik söz konusu olduğunda Güvenlik Çalışmalarının tamamen eril bir yaşam alanı olduğu açıktır. Güvenlik incelemelerinin merkezine konulan analiz unsurunun bu doğası nedeniyle savaş ve güvenlik söz konusu olduğunda kadınların söyleyecek bir şeyleri olmadığı düşünülmüştür (Tickner, 2004, s. 44).

Geleneksel güvenlik yaklaşımları kendini oluşturan ve olgunlaştıran tarihsel süreç içerisinde tamamen eril değerler üzerine inşa edilmiş ve bunun bir sonucu olarak da erillği kutsamıştır. Cesur, güçlü ve yakışıklı şövalyelerin yardıma muhtaç, kırılğan ve çaresizce kurtarılmayı bekleyen prensesleri kurtardığı Orta Çağ masalları cinsiyet kalıpları neredeyse hiç değişmemiş bir biçimde günümüze kadar gelmiş ve modern masallarla güncelliğini

korumuştur. Savaş ve güvenlik tam anlamıyla erillikle ilişkilendirildiğinden savaşın her aşamasında olduğu gibi güvenliğin her aşamasında da erkekler yer almış, kadın yalnızca korunması gereken bir nesne olarak görülmüştür.

Geleneksel güvenlik yaklaşımlarında devletler içinde buldukları anarşik sistemin doğal bir sonucu olarak daima bir başka devletin tehdidi altında bulunmaktadır. Bu ön kabulden hareket eden geleneksel güvenlik yaklaşımları bir devletin kendini koruyacak bir üst iradenin yokluğunda güvende olmasının tek yolunun güç maksimizasyonuna dayanacağı sonucuna varmıştır.

Hans Morghentau *Politics Among Nations* (Uluslararası Politika) adlı eserinde “*Uluslararası politika, bütün politikalar gibi bir güç ve iktidar mücadelesidir. Uluslararası politikanın nihai amacı ne olursa olsun güç her zaman için acil bir amaçtır.*” demiş ve gücü “*İnsanın (man), diğer insanların düşünce ve eylemleri üzerindeki kontrolü*” olarak tanımlamıştır (Morghentau, 1970, s. 30-32).

Geleneksel güvenlik yaklaşımlarının merkezini oluşturan güç kavramının kontrol ile açıklanması, yapılan tanımın eril doğası gereği sürekli bir çatışma beklentisini de zorunlu kılmıştır. Herhangi bir aktörün sistemde var olan diğer aktörler üzerindeki kontrolünün artması bu aktörlerin güvenliklerini tehlikeye düşüreceği düşüncesiyle kurulan bu bakış açısı, uluslararası ilişkileri ve güvenliği bir tarafın kazancının diğer tarafın kaybı anlamına gelecek sıfır toplamı bir oyun olarak görmüştür.

Güvenlik Çalışmalarını içine hapsediği eril kalıplardan kurtarmak için çabalayan feministler geleneksel yaklaşımların güvenlikle ilgili yaptığı tanımlamaları sorgulamış ve bu tanımlamalara alternatif öneriler sunmuştur (Blanchard, 2003, s. 1289-1290). Feminist düşünürler Uluslararası ilişkileri ve güvenliği geleneksel yaklaşımların tersine pozitif bir biçimde kurma amacıyla var olan tanımlamalara kendi bakış açılarıyla yeni anlamlar yüklemişlerdir. Hannah Arendt gücü geleneksel güvenlik yaklaşımlarından oldukça farklı bir biçimde, ortak hareket edebilme yetisi olarak tanımlamıştır (Tickner, 1988, s. 434). Yapılan bu tanımlama kadınların hak talepleriyle başlayan feminist hareketin özelliğini de yansıtmıştır.

Yalnızca eril bir bakış açısıyla ortaya konulan tanımlamalar yanlı bir bakış ortaya koymuş ve dişil değerlerin dışlanması nedeniyle daima eksik kalmışlardır. Dişiliğin, çoğunlukla bilinçli olarak, dışlanması dişiliğe atfedilen merhamet ve yardımlaşma gibi değerlerin üstünün örtülmesine neden olmuştur. Geleneksel yaklaşımlarla kurulan dünya görüşünde dişiliğe yer olmaması, bu yaklaşımların Avrupa Birliği gibi, devletlerin sürekli iş birliği geliştirdiği kurumları açıklamak noktasında aciz kalmasına neden olmuştur.

Güvenlik konusunda eril değerler kadar dişil değerlerin de göz önüne alınması, içinde yaşadığımız dünyanın daha iyi anlaşılacağı bir kavramsal çerçeve çizmek konusunda bize yardımcı olacaktır. Robert Keohane’e (1989, s. 246) göre Uluslararası ilişkiler disiplininin temel kavramlarının feministlerce yeniden yorumlanması disipline egemen tek yanlılığı ortadan kaldıracak ve dünyaya dair algıların yeniden inşa edilmesine yardımcı olacaktır. Güç kavramının ortaklaşa hareket edebilme yetisi olarak tanımlanması uluslararası iş birliğini artıracak gibi çevre sorunları ve ekonomik eşitsizlikler gibi konularda söyleyecek hiçbir şeyi olmayan geleneksel yaklaşımlara alternatif bir bakış açısı sunacaktır.

3.2.2. Güvenlik ve Devlet

Geleneksel güvenlik yaklaşımlarında devlet güvenlik sağlayan, otoritesiyle anarşiyi ortadan kaldıran ve vatandaşlarını koruyan bir kavram olarak kabul edilmiştir. Ancak bu yöndeki kabul Soğuk Savaş sonrası yaşanan iç savaşların gösterdiği sonuçlar nedeniyle büyük ölçüde değişmiştir. Bu iç savaşlar ve güvenliğe yönelik yeni yaklaşımlar ortaya çıkartmıştır ki devlet bireyler nezdinde güvenliğin bir kaynağıken güvensizliğin de bir kaynağı haline gelebilmektedir.

Buzan bireylere yönelik dört devlet kaynaklı tehditten söz etmiştir. Bunlar iç kanun yapma ve uygulamasından kaynaklanan tehditler, devletin birey ya da gruplara karşı doğrudan idari ya da siyasi eylemlerinden kaynaklanan tehditler, devlet aygıtı üzerinde güç sahibi olma mücadelesinden kaynaklanan tehditler ve devletin dış güvenlik politikalarından kaynaklanan tehditlerdir (Buzan, 2015, s. 55).

Tarihsel süreç içerisinde kadınların yasalar yoluyla nasıl baskı altına alındığı göz önüne alınırsa devletlerin kadınlara yönelik bireysel tehditlerin başlıca kaynaklarından birisi olduğu söylenebilir. Devletler günümüz anlamıyla ilk kez ortaya çıktığı andan itibaren asker/vatandaş temelli Yunan modeline dayanmış ve devlet nezdinde var olabilmek bile erkeklikle ilişkilendirilmiştir (Tickner 2004, s. 43). Kadınların aşağı görülmelelerinin gerek toplumsal gerek kamusal alanda yasallaşması böylece başlamış ve dişiliğe atfedilen değerler hor

görülmüştür. Feminist yaklaşımlara göre, devletleri uluslararası sistemde birincil aktör olarak kabul eden Realizm “devlet” dediğinde savaşı erkekler ve prensleri kapsayan “egemen erkek” kalıbını söylemeye çalışmıştır (Nuruzzaman, 2006, s. 296). Tarihsel olarak askerlik mesleğinden dışlanan kadınlar toplum tarafından değerli kabul edilen konumlara gelememişler ve bu eril bakış açısı içerisinde devamlı olarak dışlanmışlardır.

Eril değerlere bağlı bu asker/vatandaş tanımının var olabilmesi kadınların zayıf ve korumaya muhtaç varlıklar olarak damgalanması sayesinde gerçekleşmiştir. Ancak söz konusu bu koruma kadınların erkeklere itaatini ve her alanda boyun eğmesini de beraberinde getirmiştir. Kadınlara yönelik bu hor görme, kadınların eğitime, iş gücüne, sağlık olanaklarına ve sosyal hayata katılımını yasalar yoluyla engellemiş ve kadınlara yönelik yapısal şiddetin kaynaklarından birisi haline gelmiştir. Erkeklerin koruyucu, kadınlarınsa korunan statüsünde görülmeleri cinsiyete dayalı hiyerarşileri daha da kuvvetlendirmiş ve kadınlar kendilerini koruyacağı söylenen bu sistem nedeniyle daha da büyük bir güvensizliğin içerisine düşmüştür (Peterson, 1992, s. 50-51).

Iris Young, Hobbes’un tanımlamalarından yola çıkılarak ulaşılan devlet anlayışının hem ulusal hem de uluslararası anlamda bireysel güvenliği nasıl tehdit ettiğini üç başlık altında incelemiştir. İlk olarak, Hobbes’a göre doğa durumunda var olan tehditlerin ortadan kaldırılması için bu tehditlerin ya boyunduruk altına alınması ya da yok edilmesi gerekmektedir. Bu yaklaşım kabul edilirse herhangi bir devletin, ilk saldıran kendisi olsa dahi, bir başka devletle giriştiği savaş aslında kendini savunmaya yönelik bir girişim olacaktır. Böyle bir düşüncenin kabulü güvensizliğin ana kaynaklarından birisini oluşturmaktadır. İkinci olarak, devletin varlığı gereği dış düşmanlara yönelik güvenlikten sorumlu olduğu gibi içeriden gelecek saldırılara karşı da güvenlikten sorumlu olduğudur. İç düşman söylemi devlet aygıtını elinde bulunduran gruba (ki bu grup daima erkeklerdir) güvenliği sağlama adı altında, vatandaşların bireysel özgürlüklerini istediği gibi sınırlama hakkı sunmuştur. Ulusal güvenlik adı altında bireylerin telefonları dinlenmiş, uzun süreli tutukluluklara maruz kalmış ve pek çok hakkı askıya alınmıştır. Üçüncü olarak da devletin iç ve dış düşmanlara karşı vatandaşları savunmak için gerekli önlemleri alması gerektiği düşüncesidir. Geleneksel yaklaşımlarda güvenlik önlemleri askeri gücün artırılması olarak kabul edildiğinden yapılacak harcamalar bu yönde olacaktır. Ancak askeri harcamalar vatandaşların gündelik ihtiyaçlarından daha maliyetli harcamalardır. Devlet, güvenliği sağlama vaadiyle bireylerden çeşitli vergiler almakta ancak bu vergileri vatandaşları için harcamamaktadır. Bu durumsa ekonomik olarak alt tabakalarda bulunan kadınları daha çok etkilemekte ve hayatlarını düzgün idame ettirebilme olanaklarını ellerinden almaktadır (Young, 2003, s. 6-9).

Katherine Moon *Sex Among Allies* adlı çalışmasında Güney Kore’de bulunan ABD askeri kampının çevresinde, Güney Kore devletinin desteğiyle kurulmuş bir fuhuş kampını incelemiştir. Buna göre Güney Kore hükümeti ABD ile yaptığı askeri ittifakı kalıcı hale getirmek ve muhataplarını memnun edebilmek adına fuhuş hizmeti sağlayan kadınları kullanmıştır. Moon’a (1997) göre ABD askerleri ve Güney Koreli fahişeler arasındaki eşitsiz cinsel ittifak, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Güney Kore ile ABD arasındaki benzer eşitsizlik üzerine kurulu askeri ittifakı tanımlamış ve desteklemiştir. Bu kamplarda yaşayan kadınlar kendi toplumları tarafından dışlanmış ve ABD’li askerlerden şiddet görmüşlerdir. Bu uygulamayla Güney Kore hükümeti “devlet güvenliği”ni sağlama adına savunmasız kadınları güvensizliğe itmiştir (Tickner, 2004, s. 46).

3.2.3. Savaş, Barış ve Kadınların Güvenliği

Uluslararası İlişkiler, Birinci Dünya Savaşı’nın ardından böylesine bir savaşın tekrarlanmasının nasıl önleneceği düşüncesi etrafında kurulmuş bir disiplindir. Her ne kadar disiplinin kuruluş amacı savaşların önlenmesine yönelik özel bir bilimsel uzmanlaşma alanı açmak ise de disiplin savaş adı verilen fenomenin ne olduğu üzerine hiç düşmemiştir (Eken, 2016, s. 466). Disiplinin içinde yaşanan tartışmalar sonucu nesnellik iddiasının sağlanabilmesi için insana ve insan doğasına dayanan söylemlerin terk edilmesi de savaşın insanlar üzerindeki etkisinin incelenmesini zorlaştırmıştır. Geleneksel yaklaşımlar savaş söz konusu olduğunda insanı merkeze alan analizler geliştirmek yerine devletlerin karşılıklı giriştikleri etkileşimler ve hukuki durum üzerine analizler geliştirmişlerdir. Savaşın ne olduğu, savaşa nelerin olanak sağladığı ve savaşta bireysel düzlemde nelerin yaşandığını araştırmaksa feministlere kalmıştır.

Arnold Wolfers’in nesnel ve öznel güvenlik ayırımından yola çıkan geleneksel güvenlik yaklaşımları devletin aktif olarak savaşta olmadığı durumları barış olarak tanımlamış ve barışı da nesnel güvenlikle özdeşleştirmiştir. Ancak feministler tarih boyunca kadınların savaş sırasında maruz kaldıkları şiddet, tecavüz ve yoksulluğun yalnızca savaş dönemleriyle sınırlı kalıp kalmadığını sorgulamışlardır. Tarih boyunca süregelen ataerkil yapılar dolayısıyla, içinde buldukları toplumun sosyal ve ekonomik anlamda en alt tabakasını oluşturan kadınlar savaş zamanlarında olduğu kadar barış zamanlarında da tecavüz ve yoksullukla karşı karşıya kalmışlardır. Bu durum feminist

düşünürleri savaş/barış ikilemini reddetmeye ve barış zamanlarının kadınlar için güvenlik anlamına gelip gelmediğini sorgulamaya itmiştir (Blanchard, 2003, s. 1301).

Feminist araştırmacılar kadınların barış zamanı yaşadıkları yoksulluk, şiddet ve tecavüz olaylarıyla topluma egemen olan ruh hali arasında bir bağdaşıklık olduğu vurgusu yapmıştır (Runyan ve Peterson, 1991, s. 82). Bu söyleme göre erkeklerin savaş sırasında kendilerinden istenileni yapabilmeleri için savaş pratikleri erillikle özdeşleştirilmiş ve hem kadınları hem de erkekleri sınıflandıran bir sistem ortaya çıkmıştır. Bu sistemde erkekler cesur savaşçılar, kadınlarsa korumaya muhtaç anneler ya da sevgililer olarak sınıflandırılmıştır.

Joshua Goldstein, savaş kavramının geleneksel tanımlamalarını yetersiz bularak kavramı savaş ve savaş sistemi olarak ikiye ayırmıştır. Goldstein savaşı, “birden fazla grup arasındaki ölümcül şiddet” olarak tanımlarken, savaş sistemini “toplumların potansiyel ve mevcut savaşlara katılmak için kendilerini organize etme biçimleri” olarak tanımlamıştır (Goldstein, 2003, s. 2-3). Toplumlarda var olan bu organize oluş biçimi ise, savaşların erkeklerle has bir toplumsal olay olduğu düşüncesinin doğal bir sonucu olarak, toplumsal cinsiyet rollerinin bireylere dayatılmasını beraberinde getirmiştir. Yani toplumsal cinsiyet savaşı, savaş da toplumsal cinsiyeti biçimlendirmiştir.

Toplumlar savaş etrafında çeşitli şekillerde erkeklik değerleri oluşturmuşlardır (Goldstein, 2003, s. 10). Erkeklerin kendilerinden istenildiği gibi korkusuzca düşmana saldırabilmeleri, oluşturulmuş bu değerlerin zorunlu eğitim süreçleriyle erkeklerle aşılmasıyla gerçekleşmiştir. Erkeklerin korkusuz askerlere dönüşmelerini sağlayan bu süreçte hem kendilerini hem de toplumu dışıl değerlere yabancılaştırmıştır.

Savaşması ve yeri geldiğinde ölmesi beklenen erkekler yapay olarak üretilmiş sistemin içerisinde koruyucu kahramanlar olarak adlandırılmıştır. Askerlerden korumaları istenen değerlerin tamamı ise dişillikle özdeşleştirilmiştir. Yalnızca kadın ve çocuklar değil ülkenin toprakları da “anavatan” gibi kavramlar kullanılarak dişillikle özdeşleştirilmiş ve erkeklerin korumasına muhtaç olarak yansıtılmıştır. Savaş sisteminin ortaya çıkarttığı bu koruyan/korunan ikilemi ölümcül şiddetin var olmadığı hallerde de devam etmiş ve erkeklerin kadınlar üzerindeki iktidarını meşrulaştırarak tabana yaymıştır. Var olan sistemde belli davranış kalıplarının dışına çıkan bireyler toplumun üzerine inşa edildiği değerleri tehdit ettiği gerekçesiyle cezalandırılmıştır. Bu durum barış zamanlarında da kadınların şiddetle karşı karşıya kalmalarına neden olmuştur.

Savaş zamanlarındaki koruyan/korunan ikilemi aynı zamanda korunan sınıf içinde yer alan kadın ve çocukların saldırılacak hedefler haline gelmesine neden olmuştur. Özellikle 20. yüzyılın sonlarına doğru çıkan savaşlarda yaşanan kayıpların %90’ı sivillerden meydana gelmiştir (Tickner, 2001, s. 6). Yaşanan bu savaşlarda tecavüz de savaşın bir parçası olarak var olmuş ve politik hedefleri gerçekleştirmek için kullanılan bir araç haline gelmiştir. Bosna Hersek iç savaşında yaşanan 20 bin ila 35 bin arasında değiştiği düşünülen toplu tecavüzler kadınları gebeliğe zorlayarak soykırım yapma amacıyla gerçekleştirilmiştir (Blanchard, 2003, s. 1301).

Korunması gereken varlıklar olarak değerlendirilen kadınların şiddetle daha yüksek oranda karşı karşıya kalması yalnızca savaşlarda meydana gelen olaylar değildir. Toplumsal değerler göz önüne alındığında askeri söylemler ve savaşa dair konuların daha çok gündemde olması kadınların şiddetle karşılaşma oranlarını etkilemiştir (Tickner, 2002, s. 284).

Enloe erilliğin bir dış politika sorunu olduğunu iddia etmiştir. Buna göre devleti yöneten karar alıcılar daha erkeksi gözükme umuduyla askeri konuları daha çok gündeme almakta, devlet bütçesini sosyal ve ekonomik yapının alt kesiminde bulunan bireylere harcamaktansa askeri harcamalar için kullanmakta ve dişilliği dolayısıyla da kadınları küçük düşürmektedirler (Enloe, 2005).

Feministler sadece savaşın nedenlerini veya eril niteliğini ortaya koyan çalışmalarla sınırlı kalmamış, geleneksel barış ve meşru müdafaa şeklindeki güvenlik konseptlerini de sorgulayıp, alternatif yaklaşımlar önermişlerdir (Koyuncu, 2012, s. 132). Aktif savaşların olmadığı savaş sistemlerinin feminist düşünürlerce sorgulanması savaş halinde olmama durumunu güvenlikle özdeşleştirilmesi, geleneksel güvenlik yaklaşımlarının ortaya koyamayacağı bir düşünce olmuştur.

3.2.4. Şiddet

Feminist güvenlik yaklaşımlarında kadınlara yöneltilen tehditler içerisinde “şiddet” kavramı çok katmanlı bir biçimde kullanılmıştır. İlk kez Johan Galtung tarafından yapılan ayrımla şiddet, doğrudan şiddet, kültürel şiddet ve yapısal şiddet olarak farklı katmanlara ayrılmıştır. Galtung (1969, s. 174), doğrudan şiddeti, eylemi

gerçekleştiren bir öznenin var olduğu ve bir başkasına fiziksel acı, ıstırap ve üzüntü verdiği eylemlerin tamamı olarak tanımlanmıştır. Uluslararası ilişkiler söz konusu olduğunda doğrudan şiddet silahlı çatışmalar, ekonomik boykotlar ve savaşlar olarak gösterilebilir. Doğrudan şiddet geleneksel güvenlik yaklaşımlarının temel tehdit unsurunu oluşturmuştur.

Kadınlar hem savaş hem de barış dönemlerinde doğrudan şiddetin en açık hedefi olmuşlardır. Barış döneminde kadınlara yönelik en belirgin doğrudan şiddet uygulamaları, ev içi şiddet ve tecavüz biçiminde gerçekleşmektedir. Ataerkil düşünce yapısı içerisinde erkeğin kadına yönelik ev içi şiddeti bir dönem yasal olarak da izin verilen bir uygulama olmuştur (Kelly, s. 1994). Savaş döneminde de kadınlar doğrudan şiddetin ve tecavüzün kurbanı olmuşlardır.

Yapısal şiddetse doğrudan bunu uygulayan gözle görülebilir bir öznenin yokluğunda gerçekleşen şiddettir. Galtung, yapısal şiddeti, yoksulluk, özgürlüğün kısıtlanması, hastalık, kişinin yaşadığı doğal ortamın bozulması gibi durumlar sonucunda kişilerin yaşam sürelerinin kısalması ve yaşam standartlarındaki bozulma olarak tanımlanmıştır (Galtung, 1969, s. 175). Yapısal şiddet sosyal olarak inşa edilmiş sistemlerin kendisinden kaynaklanmaktadır. İster kapitalist sistem, isterse de feodal sistem olsun bireylerin ana yaşam kaynaklarına ulaşmalarının önündeki sosyo-kültürel engellerin tamamı yapısal şiddetin kaynaklarını oluşturmaktadır (Galtung, 1969, s. 178).

Galtung'a göre kişilerin yapısal şiddete maruz kalıp kalmadıklarının anlaşılması kişilerin içinde buldukları durumun önlenip önlenemeyeceğiyle ilgilidir. Buna göre eğer bir birey 18. yüzyılda tüberkülozdan dolayı hayatını kaybediyorsa, dönemin sağlık olanakları hastalığı tedavi için yeterli olmadığından burada herhangi bir şiddetten söz edilemeyecektir. Ancak herhangi bir birey günümüzün tüm sağlık olanaklarına rağmen tüberkülozdan dolayı yaşamını yitiriyorsa burada yapısal şiddet söz konusu olmaktadır (Galtung, 1969, s. 168).

Feminist düşünürler Galtung'un yapısal şiddet analizini kendi güvenlik yaklaşımlarını açıklamak için kullanmışlardır (Blanchard, 2003, s. 1297). Feminist düşünürlere göre geleneksel güvenlik yaklaşımlarından farklı olarak kadınlar hem doğrudan şiddete hem de yapısal şiddete maruz kalmaktadırlar. Yine geleneksel güvenlik yaklaşımlarında barış dönemlerinde güvenliğin öznelere için görece güvenlikten söz edilmiştir. Feminist düşünürlerse kadınların hem savaş hem de barış döneminde doğrudan ve dolaylı şiddet görmeye devam ettiklerini savunmuşlardır.

Tickner (1992, s. 69) yapısal şiddeti "savaşlardan kaynaklanan doğrudan şiddet nedeniyle değil, yerel ve uluslararası yapıların ortaya çıkarttığı politik ve ekonomik baskılardan dolayı bireylerin ortalama yaşam sürelerinin azalması sonucu ortaya çıkan güvensizlik" olarak tanımlanmıştır. Ataerkil sistemlerde kadınların göz ardı edilmesi ve gerek kamusal gerekse sosyal yaşamda baskı altına alınması yapısal şiddeti doğuran ana etmenlerden birini oluşturmuştur. Toplumsal cinsiyetçi bakışla, kadınların veya kız çocuklarının, az beslenme gibi nedenler sonucu ölümleri, kadınların ekonomik hukuki ve kültürel ayrımcılığa tabi tutulmaları gibi örneklerde de görüleceği gibi yapısal şiddetin açık kurbanları oldukları görülmektedir (Koyuncu, 2012, s. 128).

Var olan ataerkil sistemler nedeniyle, kadınlar erkeklere oranla daha fazla doğrudan ve yapısal şiddetle karşı karşıya kalmaktadırlar. Ataerkil sistem ve erkeklerin yönetim araçlarına egemen olmalarının bir sonucu olarak kadınlar genellikle tüm toplumlarda alt katmana yerleştirilmiş ve kurumsal kredi, arazi mülkiyeti, eğitim, istihdam ve ücretler gibi kritik kaynaklara erişim açısından sınırlı olanaklara mahkûm edilmişlerdir. Kadınlar Asya, Afrika, Latin Amerika ve Karayipler'deki kırsal hanelerin yaklaşık %21'ini yönetmektedir, ancak küresel olarak arazinin %2'sinden daha azına sahiptirler ve dünya çapında mevcut kredi fonlarının sadece %10'una erişebilmektedirler (Nuruzaman, 2006, s. 296).

Feminist düşünürlere göre güvenlik, işsizlik tehdidinin yokluğunu, her türlü cinsiyet ayrımcılığının ortadan kaldırılmasını ve güvenli çalışma koşullarının sağlanmasını da içermelidir. Güvenlik aynı zamanda tüm bireylerin standart bir geçim kaynağı sağlayan gıda ve diğer ekonomik hükümlere erişimi olduğu anlamına gelmektedir. Feminist düşünürlere göre gerçek anlamda güvenlikten söz edilebilmesi için toplumu oluşturan tüm bireylerin doğrudan ve yapısal şiddet tehditlerinden korunması ve şiddeti oluşturan öğelerin sistemli bir biçimde ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Tickner'a (1992, s. 129) göre sosyal ve toplumsal cinsiyet eşitliği, kurulacak tüm barış düşüncelerinin merkezinde yer almalıdır. Toplumu oluşturan unsurların birbirleriyle hak, güç, yaşam standardı gibi konularda hiyerarşi içerisinde olması güvensizliğin de temelini oluşturmaktadır. Eril değerlerin kutsandığı ataerkil sistemlerde hem

doğrudan hem de yapısal şiddetin kaçınılmazlığı nedeniyle, yapıcı bir güvenlik için empati ve duyarlılık gibi kadınlara atfedilen dışı değerler toplumsal normların temelini oluşturmalıdır.

4. SONUÇ

Sosyal bilimler göz önünde bulundurulduğunda güvenliğin konusu ve alanı kadınların katılımına en fazla direnç göstermiş alan olmuştur denilebilir. Bu durumun temelinde ilk bakışta güvenlik konusunda uzmanlaşması gereken kişilerin genellikle askerler olması ve askerlerin de geleneksel olarak erkeklerden oluşması yer alıyor gibi gözükse de temel sorun kadınların bir sınıf olarak toplumda konumlandırıldıkları yerdir. İnsanlık tarihinin gelişimi kadınların zayıf ve korunması gereken canlılar olduğu inancını ortaya çıkarmıştır. Bu durum kadınların, genelinin erkeklerden oluştuğu güvenlik alanında ciddiye alınmamasına yol açmıştır. Geleneksel güvenlik yaklaşımları genelde bireyleri özeldeyse kadınları göz ardı etmiş ve bu grupları ilgilendiren güvenlik tehditleri üzerine hiç düşünmemiştir. Feminist yaklaşımların genelde Uluslararası İlişkiler disiplinine özeldeyse güvenlik alanına ilişkin çalışmalar yapmaya başlamasının üzerinden 40 yıldan fazla bir zaman geçmiştir. Bu süreç içerisinde Uluslararası İlişkiler disiplinine egemen eril bakış yıkılmaya ve kadınların dünya görüşü ve deneyimi de alana aktarılmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda gerçekleştirilen çalışmalar disipline eşine rastlanılmayacak katkılar sağlamıştır.

Güvenlik söz konusu olduğunda çalışmadan da anlaşılacağı üzere tanımlanması gereken en önemli nokta tehdittir. Feminist yaklaşımların güvenlik gibi tamamen erkek egemen bir alanda kendilerine yer bulabilmiş olmalarının en temel nedeni Soğuk Savaş'ın sonlarına doğru Batı Bloku'nun önünde devlet temelli bir tehdidin kalmamış olması ve dünyanın tek kutuplu bir sisteme doğru evrilmesidir. Tıpkı Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi gibi, en büyük tehdit ortadan kalktığında daha küçük tehditler daha fazla önem kazanmaktadır. Güvenlik analizi yapılabilmesi için gereken tehdit unsurunun değişmesi güvenliği sağlanacak öznenin değişmesine yol açmış, bu durum da mevcut Güvenlik Çalışmalarının anlamsızlaşmasına neden olmuştur. Tüm bu değişimler Feminizm gibi, ana akım Güvenlik Çalışmalarının dışında kalan yaklaşımların söz konusu alana dâhil olmalarına fırsat sağlamıştır. Bu sayede bireysel güvenlik, kadın güvenliği, çevre güvenliği vb. alanlar da disiplin çerçevesinde tartışılmıştır. Ancak günümüzde tek kutuplu bir sistemden söz edilememektedir. Özellikle Çin Halk Cumhuriyeti'nin ekonomik gelişmesini takiben askeri gücünü ve küresel etkisini artırması tek kutuplu sistemin egemen gücü olan ABD'nin yeniden devlet temelli bir tehdit algılamasına neden olmaktadır. Devlet temelli tehditlerin yeniden gündeme gelmesi Güvenlik Çalışmalarında da eskiye dönüşün habercisi olacaktır. Feminist yaklaşımlar Uluslararası İlişkiler disiplini ve Güvenlik Çalışmalarında oldukça özel bir alanı doldurmaktadırlar. Yalnızca bu özellikleri bile bu yaklaşımların değerli olması için yeterlidir. Ancak küresel düzende değişen tehdit algıları feminist yaklaşımların görünürlüğünü azaltacaktır.

YAZARLARIN BEYANI

Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

KAYNAKÇA

- Ataman, M. (2009). Feminizm: geleneksel uluslararası ilişkiler teorilerine alternatif yaklaşımlar demeti. *Alternatif Politika*, 1(1), 1-41.
- Aydın Koyuncu, Ç. (2012). Feminist uluslararası ilişkiler yaklaşımları açısından güvenlik konusunun analizi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 67(1), 111-139. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000002240
- Aydın, M. (1996). Uluslararası ilişkilerde yaklaşım, teori ve analiz. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 51(1), 71-114. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000001917
- Baldwin, D. (1997). The concept of security. *Review of International Studies*, 23(1), 5-26.
- Baylis, J. (2008). Uluslararası ilişkilerde güvenlik kavramı. *Uluslararası İlişkiler Dergisi, Özel Sayı: Güvenlik*, 69-85.

- Blanchard, E. (2003). Gender, international relations, and the development of feminist security theory. *Signs*, 28(4), 1289-1312. <https://doi.org/10.1086/368328>
- Bryson, V. (2019). *Feminist politika teorisi* (1. Baskı). (A. Gülaşık, Çev.), Phoenix Yayınevi (Orijinal eserin basım tarihi 2003).
- Burchill, S. ve Linklater, A. (2017). Giriş. S. Burchill (Ed.), *Uluslararası ilişkiler teorileri* içinde, (s. 11-44), Küre Yayınları.
- Buzan, B. (2015). İnsanlar, devletler ve korku: soğuk savaş sonrası dönemde uluslararası güvenlik çalışmaları: güvenlik çalışmaları için bir gündem. (E. Çıtak, Çev.), Röle Akademik Yayıncılık (Orijinal eserin basım tarihi 1991).
- Dedeoğlu, B. (2020). *Uluslararası güvenlik ve strateji* (4. Baskı). Yenyüzyıl Yayınları.
- Donnelly, J. (2017). Realizm. S. Burchill (Ed.), *Uluslararası ilişkiler teorileri* içinde, (s. 53-84), Küre Yayınları.
- Enloe, C. (2005). *Masculinity as foreign policy issue*. [https://fpif.org/masculinity as foreign policy issue/](https://fpif.org/masculinity%20as%20foreign%20policy%20issue/) adresinden 11 Ekim 2021 tarihinde alınmıştır.
- Enloe, C. (2013). Feminizm, milliyetçilik ve militarizm. A. G. Altınay (Ed.), *Vatan, millet, kadınlar* içinde (s. 203-226). İletişim Yayınları.
- Galtung, J. (1969). Violence, peace, and peace research. *Journal of Peace Research*, 6(3), 167-191. <https://doi.org/10.1177/002234336900600301>
- Goldstein, J. S. (2003). *War and gender: how gender shapes the war system and vice versa*. Cambridge University Press.
- Gordon, M. (1999) *Sosyoloji sözlüğü*. (O. Akınhay ve D. Kömürçü, Çev.), Bilim ve Sanat Yayınları (Orijinal eserin basım tarihi 1998).
- Hobbes, T. (2018). *Leviathan*, (S. Lim, Çev.), Yapı Kredi Yayınları.
- Kelly, H. A. (1994). 'Rule of thumb' and the folklaw of the husband's stick. *Journal of Legal Education*, 44(3), 341-365.
- Keohane, R. O. (1989). International relations theory: contributions of a feminist standpoint. *Millennium*, 18(2), 245-253. <https://doi.org/10.1177/03058298890180021001>
- Machiavelli, N. (2014). *Prems*. (L. Basmacı, Çev.), Remzi Kitapevi.
- Millett, K. (2000). *Sexual politics*. University of Illinois Press.
- Morghentau, H. (1970). *Uluslararası politika* (1. Baskı). (B. Oran ve Ü. Oskay, Çev.), Türk Siyasi İlimler Derneği Yayınları (Orijinal eserin basım tarihi 1967).
- Nuruzzaman, M. (2006). Paradigms in conflict: the contested claims of human security, critical theory and feminism. *Cooperation and Conflict*, 41(3), 285-303. <https://doi.org/10.1177/0010836706066560>
- Oakley, A. (1972). *Sex, gender and society*. Harper and Row.
- Ovalı, A. (2006). Ütopya ile pratik arasında: uluslararası ilişkilerde insan güvenliği kavramsallaştırması. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 3(10), 3-52.
- Özlük, E. (2009). Gelenekselcilik-davranışsalcılık tartışmasını bağlamında anlamak. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64(3), 197-220. https://doi.org/10.1501/SBFder_0000002118
- Peterson, V. (1992). Security and sovereign states: what is at stake in taking feminism seriously? V. Peterson (Ed.), *Gendered states: feminist (re)visions of international relations theory* içinde, (s. 31-64), Lynne Rienner Publications.
- Reardon, A. (1985). *Sexism and the war system*. Teachers Collage Press.

- Runyan, A. ve Peterson, V. (1991). The radical future of realism: feminist subversions of IR theory. *alternatives: Global, Local, Political*, 16(1), 67-106. <https://doi.org/10.1177/030437549101600103>
- Shepherd, L. J. (2009). Gender, violence and global politics: contemporary debates in feminist security studies. *Political Studies Review*, 7, 208–219. <https://doi.org/10.1111/j.1478-9299.2009.00180.x>
- Sjoberg, L. ve Tickner, J. A. (2013). Introduction: international relations through feminist lenses. J. A. Tickner ve L. Sjoberg (Ed.). *Feminism and international relations: conversations about the past, present and future* içinde (s. 1-21). Routledge.
- Steans, J. (2003). Engaging from the margins: feminist encounters with the ‘mainstream’ of international relations. *The British Journal of Politics and International Relations*, 5(3), 428-454. <https://doi.org/10.1111/1467-856X.00114>
- Sylvester, C. (2004). *Feminist international relations-an unfinished journey*. Cambridge University Press.
- Şatana, N. (2015). Uluslararası ilişkilerde bilimsellik, metodoloji ve yöntem. *Uluslararası İlişkiler Dergisi, Özel Sayı: Uluslararası İlişkilerde Kuramsal Okumalar*, 10-33. <https://doi.org/10.33458/uidergisi.463026>
- Tang, S. (2009). The security dilemma: a conceptual analysis. *Security Studies*, 18(3), 587-623. <https://doi.org/10.1080/09636410903133050>
- Tanrısever, O. (2019). Yöntem sorunu: gelenekselcilik-davranışsalcılık tartışması. İ. Dağı ve A. Eralp vd. (Ed.), *Devlet, sistem ve kimlik: uluslararası ilişkilerde temel yaklaşımlar* içinde (s. 89-130). İletişim Yayınları.
- Thorburn, D. (2000). Feminism meets international relations. *SAIS Review*, 20(2), 1-10. <https://doi.org/10.1353/sais.2000.0051>
- Tickner J. A. (2001). *Gendering world politics: issue and approaches in the post cold war era*. Columbia University Press.
- Tickner, J. A. (1988). Hans Morgenthau’s principles of political realism: a feminist reformulation. *Millennium*, 17(3), 429–440. <https://doi.org/10.1177/03058298880170030801>
- Tickner, J. A. (1992). *Gender in international relations: feminist perspectives on achieving global security*. Columbia University Press.
- Tickner, J. A. (1997). You just don't understand: troubled engagements between feminists and IR theorists. *International Studies Quarterly*, 41(4), 611-632. <https://doi.org/10.1111/1468-2478.00060>
- Tickner, J. A. (1999). Searching for the princess? feminist perspectives in international relations. *Harvard International Review*, 21(4), 44-48.
- Tickner, J. A. (2002). Feminist perspectives on international relations. W. Carlsnaes, T. Risse ve B. A. Simmons (Ed.), *Handbook of international relations* içinde, (s. 269-281), Sage Publications.
- Tickner, J. A. (2004). Feminist responses to international security studies. *Peace Review*, 16(1), 43-48. <https://doi.org/10.1080/1040265042000210148>
- True, J. (2017). Feminizm. S. Burchill (Ed.), *Uluslararası ilişkiler teorileri* içinde (s. 315-346). Küre Yayınları.
- Walt, S. (1991). The renaissance of security studies. *International Studies Quarterly*, 35(2), 211-239. <https://doi.org/10.2307/2600471>
- Waltz, K. (2000). Structural realism after the Cold War. *International Security*, 25(1), 5-41.
- Waltz, K. (2015). *Uluslararası politika teorisi*. (O. Binatlı, Çev.), Phoenix Yayınevi (Orijinal eserin basım tarihi 2010).
- Wolfers, A. (1952). ‘National security’ as an ambiguous symbol. *Political Science Quarterly*, 67(4), 481-502. <https://doi.org/10.2307/2145138>
- Young, I. (2003). The logic of masculinist protection: reflections on the current security state. *Signs*, 29(1), 1-25. <https://doi.org/10.1086/375708>